

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929.52SEG

Prejeto: 30. 8. 2016

Boris Golec

izr. prof. dr., znanstveni svetnik, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa,
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: bgolec@zrc-sazu.si

Matevž Režen pl. Segalla (1665–1722) – od podložniškega otroka s Sorškega polja do zgornjesavskega gospoda

IZVLEČEK

Matevž Režen (1665–1722), podložniški otrok s Sorškega polja na Gorenjskem, je s trgovanjem, ki je bilo v njegovi rodbini že tradicionalna dejavnost, dosegel izjemen socialni vzpon. Najprej je postal t. i. deželni svobodnik, nato meščan Škofje Loke, dosegel leta 1705 cesarsko povzdignitev v plemiča, slednjič pa je leta 1715 po nakupu obsežnega zemljiškega gospostva Bela Peč pridobil še pravice kranjskega deželana, člana deželnih stanov. Vzporedno s socialnim vzponom se je spreminjala tudi njegova identiteta. Ob preselitvi v mestno okolje je zaradi trgovskih stikov z Italijo prevedel svoj priimek v italijanskega Segalla in nato kot tak dobil od cesarja predikat pl. Segalla zum Winklern. Nov družbeni položaj mu je omogočal, da si je za tretjo ženo izbral mladenko iz stare kranjske plemiške rodbine. Tudi tri hčerke je poročil s plemiči, eno od njih z baronom. Rodbina pl. Segalla, o katere plebejskem izvoru do nedavnega ni bilo znanega ničesar, je po moški strani izumrla že v drugi generaciji in skoraj povsem potonila v pozabo.

KLJUČNE BESEDE

Segalla, Režen, plemstvo, družbena mobilnost, Škofja Loka, Jesenice, Bela Peč

ABSTRACT

**MATEVŽ REŽEN VON SEGALLA (1665–1722) –
FROM A SERF'S SON FROM SORŠKO POLJE TO A LORD FROM THE UPPER SAVA VALLEY**

Matevž Režen (1665–1722), a serf's son from Sorško Polje in Upper Carniola, attained an extraordinary social rise through trade, which had already been something of a traditional family business. He first became a so-called freeholder and then a citizen of Škofja Loka; in 1705 he was elevated to nobility by imperial decree and was, upon purchasing an extensive seignior of Bela Peč in 1715, granted Carniolan provincial rights and privileges as a new member of the land estates. His social rise also entailed changes in his identity. After he had moved to the urban environment, his trading ties with Italy led him to change his family name into Italian Segalla; the emperor bestowed upon him the predicate von Segalla zum Winklern. The new social position enabled Režen to take as his third wife a young woman from an old Carniolan noble family. He also married his three daughters to noblemen, one of them to a baron. The von Segalla family, whose plebeian origin has until recently been unknown, died out on the male side already in the second generation and passed almost completely into oblivion.

KEY WORDS

Segalla, Režen, nobility, social mobility, Škofja Loka, Jesenice, Bela Peč

Leto 1715 je bilo za Matevža pl. Segallo (1665–1722) leto dveh velikih osebnih uspehov. Postal je namreč lastnik obsežnega gospostva Bela Peč, ki je pokrivalo največji del Zgornjesavske doline, kmalu zatem pa so kranjski deželni stanovci ugodili njegovi prošnji za sprejem med deželane, kar pomeni, da se je odtlej kot član deželne elite lahko udeleževal deželnih zborov. Če o njem ne bi vedeli ničesar drugega, bi se zdelo povsem običajno, da je neki plemič Segalla, sodeč po priimku italijanskega rodu, kupil zemljiško gospostvo in kot velik zemljiški gospod pridobil še kranjsko deželanstvo. Toda življenjska pot pl. Segalle, prvega tega imena, je bila zelo nenavadna, saj se je do deželana povzpел od čisto spodaj, iz podložniške družine, čeprav ne brez izdatne pomoči svojega podjetnega očeta. Poleg tega je bil njegov italijanski priimek zgolj prevod prvotnega slovenskega rodbinskega imena. Pl. Segalla se je namreč rodil kot podložniški otrok Matevž Režen v Spodnjih Bitnjah na Sorškem polju, se s trgovino povzpел prek položaja kmečkega svobodnika do meščana Škofje Loke, leta 1705 dobil pri štiridesetih od cesarja plemiški naslov in se slednjič pri petdesetih kot zgornjesavski gospod postavil ob bok kranjskim deželanom. Svoj novi položaj je potrdil s tem, da se je kot dvakratni vdovec oženil s plemkinjo, z mladenko iz stare kranjske plemiške rodbine, tri hčerke pa dal v zakon plemičem, od katerih je bil eden nič manj kakor baron. Še več, tako kot se je vzpenjal po družbeni lestvici, je spreminjal tudi osebno identiteto. Namesto priimka Režen (Eržen) je kot trgovec s platnom morda začel najprej alternativno uporabljati njegovo nemško različico Rokner, nato pa se je dosledno podpisoval italijansko Segalla ter bil nazadnje povzdignjen v plemenitega Segallo.

V zvezi z njegovim prvotnim priimkom gre ugodoma pojasniti, zakaj ga v pričujočem prispevku pišemo Režen in ne Eržen, čeprav se v sodobnih virih pojavlja v obeh različicah. Kot bomo videli, urbarji škofjeloškega gospostva Matevža in njegove sorodnike imenujejo Eržen, kar je na tem območju uveljavljena oblika tudi danes, neprimerno pogostejša od različice Režen.¹ Vendar obstajata dva tehtna razloga, da pri Matevžu uporabljamo različico Režen. Preden je postal Segalla, je namreč svoj priimek pisal *Reschen*, o čemer pričajo regesti listin v njegovih zapuščinskih inventarjih, kot Režena pa so Matevža skoraj vedno vpisovali tudi v cerkvene matične knjige, začeniši z njegovim krstom.

Vijugasta pot do spoznanja o plebejskem izvoru Matevža pl. Segalle

Zanimivo je, da je Matevž pl. Segalla za razliko od drugih poplemenitencev s Škofjeloškega ostal do pred kratkim povsem prezrt, vsekakor zato, ker je v tamkajšnjih ohranjenih pisnih virih pustil tako malo sledov. Samo deset let po poplemenitenu leta 1705 je namreč od Škofje Loke vzel slovo in se naselil na Jesenicah kot novi lastnik belopeškega gospostva (1715), s katerim je njegova rodbina ostala povezana še dve generaciji.²

Povzpeticnik s Sorškega polja je vzbudil mojo pozornost pred nekaj leti, ko se je izkazalo, da se je njegova hči Uršula Franciška (1697–1764) omožila s Francem Adamom baronom Valvasorjem (ok. 1680–1747), mrzlim pranečakom polihistorja Janeza Vajkarda. Za nedavno poplemenitenega Matevža Segallo je hčerkin poroka v baronsko rodbino (1718) pomenila legitimiranje pri kranjskem plemstvu, za njegovega močno zadolženega zeta barona Valvasorja pa rešitev nezavidljivega materialnega položaja. Ovdovemu baronu Valvasorju je namreč grozilo, da bo zaradi dolgov izgubil matični grad Valvasorjeve rodbine Medijo pod Trojanami.³ Raziskovanje genealoškega in socialnega ozadja novopečene baronice Valvasor, rojene pl. Segalla, je navrglo kopico zanimivih ugotovitev o njenem očetu Matevžu, do katerih je vodila precej vijugasta in zahtevna pot. Najprej že zaradi dejstva, da je mož uporabljal kar tri različice priimka: slovensko, nemško in italijansko.⁴ Najpomembnejši vir za njegovo življenjsko zgodbo je zapuščinski inventar, ki so ga sestavili nekaj tednov po Segalovi smrti (1722) in ga nato še enajst let dopolnjevali z revidiranimi inventarnimi popisi.⁵ V znatno pomoč pri identifikaciji Matevževega izvora in sorodstva so bile tri njegove oporoke,⁶ več ključnih dejstev pa je razkrilo tudi gradivo, nastalo v zvezi z njegovim poplemenitjem (1705).⁷ Brez samo enega teh virov bi podoba kmečkega povzpeticnika Matevža Režena ostala precej okrnjena. Marsičesa o njegovem življenju sicer še vedno ne vemo in najverjetneje ne bo nikoli mogoče dognati, vendarle pa je pred nami rekonstruirana osnovna razvojna črta sprememb Reženovega oziroma Segalovega socialnega in pravnega položaja ter z njima povezanih identitete in samoidentifikacije.

K spoznanju, kje in v kakšnem okolju je Matevž prišel na svet, so odločilno prispevali podatki iz nje-

² O lastnikih gospostva Bela Peč gl. Smole, *Graščine*, str. 76.

³ Golec, *Valvasorji*, str. 148.

⁴ Prav tam, str. 148–150.

⁵ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 9. 7. 1722, 27. 9. 1723, 26. 4. 1726, 20. 4. 1731 in 28. 4. 1733.

⁶ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709, 22. 3. 1721; III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720.

⁷ ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Winckhlern, Matthäus, 28. V. 1705.

¹ Po podatkih statističnega urada RS je 1. januarja 2016 živelo v Sloveniji 1184 Erženov in le 61 Reženov, obojih največ v Gorenjski regiji: 616 Erženov in 17 Reženov (<https://www.stat.si/ImenaRojstva/sl>). Po Telefonskem imeniku Slovenije iz leta 2011 so na območju Gorenjske regije 4 od 5 telefonskih naročnikov s priimkom Režen prebivali na širšem območju Škofje Loke.

gove prve oporoke in zapuščinskih inventarjev. Razkrili niso samo tega, da se je Matevž dolgo zadrževal na Škofjeloškem, ampak tudi, da se je prej pisal drugače, imel brata Pavleta in da je bil njun oče prav tako Pavle. Matevžovo sorodstvo s Pavletom mlajšim je najbolj neposredno izpričano v njegovi prvi oporoki, ki jo je sestavil leta 1709 v Škofji Loki. Tako izvemo, da je bil Matevž Pavletov skrbnik in da ga je oporoka pokojnega očeta obvezovala, da svojega »sprijenega ubogega brata« (*meines corumpireten armseligen Br: Paulte*) vzdržuje do smrti ali pa da mu iz njegovega kapitala izplačuje v deželi običajne obresti. Vrednost Pavletovega premoženja, očitno dediščine po očetu, je znašala pravo malo bogastvo, več kot 4000 goldinarjev.⁸ Oporoka sicer ne razkriva imena Matevževega očeta niti oporočiteljevega prejšnjega priimka Režen, vendar nudi dovolj podatkov, da je mogoče oboje izluščiti iz njegovih zapuščinskih inventarjev, nastalih v letih 1722–1733. V njih je namreč med regesti pokojnikovih listin tudi nekaj takih, ki o Matevžu ne govorijo kot o Matevžu pl. Segalli, temveč kot o **Matevžu Reženu** (*Reschen*).⁹ Dragocen je zlasti regest, v katerem je njegov brat Pavle omenjen kot Pavle Režen mlajši (*von Paulten Reschen den Jüngern*). Kot tak je leta 1687 svojemu starejšemu bratu Matevžu Reženu izdal izročilno pismo za hubo in kajžo v Stražišču pri Kranju, deset let pozneje, leta 1697, pa še odpovedno pismo.¹⁰ Oznaka brata Pavleta kot Pavleta mlajšega priča, da se je moral oče imenovati enako – Pavle.

Sledi za **Reženi** so torej vodile v Stražišče, a se je pokazalo, da brata Matevž in Pavle tam nista živela od rojstva. Krstne matice župnije Šmartin pri Kranju so razkrile samo krste petih Matevževih otrok, rojenih v Stražišču med letoma 1688 in 1697, medtem ko v šmartinski župniji, kjer je bil priimek Režen sicer pogost, ni izpričan krst nobenega otroka Pavleta Režena starejšega.¹¹ Nadaljnje iskanje rojstnega kraja njegovih sinov Matevža in Pavleta se je lahko oprlo na podatke o njihovi starosti ob smrti. Oče Pavle Režen (*Paulus Erfchen*), ki mu šmartinska mrliška matica ob pokopu 21. junija 1702 daje približno 80 let in ga postavlja v Stražišče,¹² bi se torej moral roditi okoli

leta 1622, ravno v času, ko zija v šmartinskih krstnih maticah daljša vrzel (1621–1644). Pavle mlajši je nedvomno identičen s Pavlom Reženom, ki so ga pokopali 2. septembra 1710 – dobro leto po omembi v Matevževi oporoki –, saj je ob njegovem imenu navedeno, da je doma iz Stražišča v šmartinski župniji (*Paulus Reshen istersshisha is smarskefare*). Pokojnikove starosti mrliška matica ne razkriva,¹³ toda iz omenjenega regesta v bratovem zapuščinskem inventarju vemo, da je bil mlajši od Matevža, ta pa se je sodeč po ljubljanski mrliški matici rodil okoli leta 1662, saj naj bi imel ob smrti 8. junija 1722 šestdeset let.¹⁴

Med vsemi družinami Reženov na kranjsko-škofjeloškem območju je v drugi polovici 17. stoletja izpričana le ena, ki ustreza zgornjim ugotovitvam. V Spodnjih Bitnjah v župniji Stara Loka sta se Pavlu Reženu in njegovi ženi Katarini v ustreznem zaporedju rodila sinova Matevž in Pavel, prvi krščen 29. avgusta 1665, drugi pa 24. januarja 1669.¹⁵ Zakonca Režen sta se poročila v Stari Loki 26. novembra 1664, slabo leto pred rojstvom prvorojenca. Žal poročna matica ne razkriva ne kraja njunega bivanja ne imen njunih očetov niti priimka neveste Katarine, ker ravno v tem času niso vpisovali rodbinskih imen žena.¹⁶ Glede na ustaljeno prakso poročanja v župnijah nevest je bila Katarina doma iz starološke župnije, morda prav iz Spodnjih Bitenj, kamor bi se Pavel Režen potemtakem lahko priženil. Pozneje se je, kot smo videli, ustalil in umrl v Stražišču, kjer sta kot lastnika hube in kajže drug za drugim izpričana oba njegova sinova (1687) in kjer so se rojevali Matevževi starejši otroci (1688–1697).

Po sekundarnem viru je bil Matevžev oče Stražiščan, sin Mihaela Režena. Ko je Matevž leta 1705 zaprosil dunajski dvor za podelitev plemiškega naslova, je namreč priložil pisno pričevanje o svojem sorodstvu z notranjeavstrijskim vladnim svetnikom Jurijem Roknerjem, o čemer bomo še govorili v nadaljevanju. Po pričevanju starološkega župnika Andreja Hudačuta in škofjeloškega meščana Lovrenca Feichtingerja se je oče omenjenega Jurija imenoval Gregor Rokner in je bil brat Matevževega deda Mihaela Roknerja (*mit sein Herrn Segala Ehn Michaeln Rokner Brueder*). Brata Gregor in Mihael naj bi se rodila v Stražišču, »na kraju, kjer ima zdaj Segalla

⁸ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709.

⁹ Glede navajanja priimka zvesto po izvornikih je zelo natančen zadnji zapuščinski inventar iz leta 1733. Za razliko od prvega inventarja iz leta 1722, ki navaja Matevžev priimek kot Režen le dvakrat (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 9. 7. 1722, pag. 44–45/Nr. 38, pag. 52/Nr. 50), sicer pa govori o njem kot o zapustniku oziroma Segalli, je v regestih listin v inventarju iz leta 1733 Matevž Režen omenjen sedemkrat (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 12–13/Nr. 14–17, pag. 18/Nr. 38, pag. 19/Nr. 39, pag. 22/Nr. 50).

¹⁰ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 18–19/Nr. 38.

¹¹ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, Ind R 1603–1779, R 1687–1699.

¹² Prav tam, M 1683–1704, s. p.

¹³ NŠAL, ŽA Stara Loka, Maticne knjige, M 1677–1715, fol. 73.

¹⁴ NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Maticne knjige, M 1658–1735, pag. 267.

¹⁵ NŠAL, ŽA Stara Loka, Maticne knjige, R 1651–1671, s. p. – Pri Matevževem krstu je očetov priimek zapisan kot *Reshen*, pri Pavlovem pa *Arshen*. Krstna botra obeh krščencev sta bila Janez Sontner in Neža Hartman, priča pri krstu pa Jurij Zihlerl. Medtem ko je kraj rojstva pri Matevžu naveden manj določno, zgolj kot Bitnje (*ex Faichting*), je pri Pavlovem krstu iz navedbe podružnice sv. Miklavža razvidno, da je šlo za Spodnje Bitnje (*ex Feihtink ecclesia S. Nicolai*).

¹⁶ NŠAL, ŽA Stara Loka, Maticne knjige, P 1652–1719, pag. 33.

pristavo in ki se imenuje V Kotu (*V Kottu*).¹⁷ O primku Rokner je Matevž Segalla v prošnji za plemstvo navedel, da se je tako pisal tudi sam, preden je svoj priimek prevedel v italijanskega Segalla.¹⁸ V obeh primerih – Rokner in Segalla – je šlo za dobesedni prevod priimka Režen, saj se rž v nemščini imenuje *Roggen* in v italijanščini *segala*.

Ceravno v omenjenem pisnem pričevanju ni naveden priimek Režen in tudi ne osebno ime Matevževega očeta Pavla, ampak le deda Mihaela, skoraj ni dvoma, da je bil Matevž res Mihaelov vnuk in gospodar nekdanje dedove hube v Stražišču. Huba je v omenjenem pričevanju iz pragmatičnih razlogov raje postala pristava, kar je dejansko tudi bila, odkar je Matevž živel v Škofji Loki. Mihael, ki je umrl v Stražišču 27. junija 1653, po šmartinski mrliški matici star 76 let (roj. okoli 1577), je 4. januarja 1619 izpričan v Stražišču kot oče krščenke, rojene v zakonu z ženo Nežo.¹⁹ Kot smo videli, naj bi se Mihaelov sin, Matevžev oče Pavel, glede na starost ob smrti rodil nekaj let pozneje, okoli 1622, česar pa zaradi izgubljenih šmartinskih krstnih matic ni mogoče preveriti. Matevža in Pavla povezujeta z Mihaelom še dva podatka, ki sicer ne govorita neposredno o sorodstvu. Pavle (*Paulus Ershen*) je leta 1664 izpričan kot ena od poročnih prič Sebastjana Režena (*Ershen*), sina pokojnega Mihaela iz Stražišča in njegove žene Špela, rojene Žumer iz Voklega.²⁰ Sodeč po očetovem imenu in kraju izvora sta bila Pavel in Sebastjan torej brata ali vsaj polbrata. Ni naključje, da je Sebastjan Režen (*Reschen*) dobil leta 1655 od loškega glavarja v fevd del istega rova Lipje kakor leta 1697 Matevž Režen in da se je Sebastjanovo fevdno pismo znašlo v Matevževem zapuščinskem inventarju.²¹ Sebastjan je z družino živel v Stražišču²² in tam umrl leta 1675, ko naj bi mu bilo po mrliški matici štirideset let.²³ To pomeni, da se je rodil okoli leta 1635 in bil več kot desetletje mlajši od Matevževega očeta Pavla.

Nekoliko bolj zapleteno sliko ponujajo urbar-

ji škofovškega gospostva, v katerih se vsi stražiški in drugi Reženi dosledno imenujejo Eržen. V vasi Stražišče, ki je spadala pod urad Bitnje, je bilo že od srednjega veka sedem celih hub (kmetij). Na sedmi, zadnji je priimek Eržen izpričan od leta 1560 (*Erseen*, *Erschen*, *Erschön*), predtem pa je v urbarju iz leta 1501 kot gospodar naveden Gregor Novak.²⁴ Prvemu znanemu Erženu, Ahacu (1560),²⁵ je v času med nastankom urbarjev iz let 1586 in 1604 sledil na hubi Urban Eržen²⁶ in temu enkrat med letoma 1610 in 1625 Mihael Eržen,²⁷ tisti Mihael, ki naj bi bil ded Matevža Režena – Segalle. Nazadnje ga kot gospodarja srečamo v urbarju leta 1651, urbar iz leta 1656 pa ima na njegovem mestu že Jurija Eržena.²⁸ Kot smo videli, je Mihael medtem umrl (1653). Juriju Erženu sledimo nato četrto stoletje do urbarja 1679–82, v katerem je njegovo ime (*Jurj Erschön*) prečrtano, kot novi gospodar pa naveden Pavel, sin Pavla Eržena (*Paul fil. Paul Erschön*),²⁹ torej Matevžev mlajši brat. Ime očeta Pavla je tu očitno zapisano zato, ker Pavel mlajši ne bi mogel gospodariti sam, saj mu je bilo leta 1682 šele trinajst let. Tudi v naslednjih dveh urbarjih 1683–87 in 1688–94 sta navedeni imeni obeh Pavlov, očeta in sina, vendar sta bili v mlajšem urbarju prečrtani in kot novi gospodar dopisan naš Matevž (*Matheus Erschönn*).³⁰ Ta je gospodaril še po naslednjem urbarju 1709–1714³¹ ko je bil v resnici že pl. Segalla. Prenos hube s Pavla ml. na brata Matevža je dokumentiran tudi z regestom listine v Matevževem zapuščinskem inventarju. Dejanje naj bi se, kot bomo videli, zgodilo leta 1687,³² kar se časovno precej ujema s podatki iz urbarjev. Postavlja pa se vprašanje, kdo je bil Jurij Eržen, gospodar med Matevževim dedom Mihaelom ter mlajšim bratom Pavlom. Glede na to, da je na isti hubi izpričan še v robotninskem registru 1668–74 in v urbarju 1679–82,³³ ne more biti identičen z 80-letnim Jurijem, ki je umrl v Stražišču leta 1666.³⁴ V času njegove zelo verjetne smrti okoli leta 1680 je v šmartinskih mrli-

¹⁷ ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Wincklern, Matthäus, 28. V. 1705, fol. 9, priloga A, 18. 2. 1705.

¹⁸ Prav tam, s. d.

¹⁹ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, R 1612–1621, s. p.; M 1653–1681, s. p.

²⁰ Sebastjan se je 7. septembra 1664 oženil s Stražiščanko Alenko Rakovec (NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, P 1653–1682, s. p., 7. 9. 1664). Njegova mati Špela je nedvomno identična z vdovo Špelo (*Spella vidua Arshenca*), ki so jo pokopali 27. aprila 1672 in pri kateri v mrliški matici ni navedbe o starosti (NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, M 1653–1681 s. p.).

²¹ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 9. 7. 1722, pag. 41/Nr. 31.

²² Sebastjanu in Alenki, v krstni matici imenovani Helena in Alenka, so se v Stražišču trije otroci rodili in dva kmalu umrla (NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, R 1664–1674, s. p., 6. 7. 1667, 10. 7. 1669, 10. 7. 1672; M 1653–1681, s. p., 10. 6. 1668, 30. 8. 1672).

²³ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, M 1653–1681 s. p., 24. 3. 1675.

²⁴ ARS, AS 783, knj. 6, urbar 1501, fol. 132.

²⁵ Prav tam, knj. 7, urbar 1560, s. p., Drasisch.

²⁶ Prav tam, knj. 8, urbar 1568–1570, pag. 876; knj. 9, urbar 1571–1573, pag. 921; knj. 12, urbar 1584–1588, pag. 1104; knj. 13, urbar 1586, s. p., Drasisch; knj. 14, urbar 1604, pag. 401.

²⁷ Prav tam, knj. 15, urbar 1610, pag. 411; knj. 17, urbar 1625–1627, s. p., Sträsich.

²⁸ Prav tam, knj. 19, urbar 1636–1637, pag. 629; knj. 21, urbar 1642–1645, pag. 700; knj. 22, urbar 1651, s. p., Drasich; knj. 23, urbar 1656, s. p., Sträsich.

²⁹ Prav tam, knj. 25, urbar 1664–1665, fol. 236v; knj. 26, robotninski register 1668–1674, s. p., Sträshish; knj. 27, urbar 1679–1682, pag. 437.

³⁰ Prav tam, knj. 28, urbar 1683–1687, s. p., Sträsich; knj. 29, urbar 1688–1694, s. p., Sträsich.

³¹ Prav tam, knj. 30, urbar 1709–1714, s. p., Sträsich.

³² ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 18–19/Nr. 38.

³³ Gl. op. 29.

³⁴ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, M 1653–1681, s. p., 19. 2. 1666.

ških maticah žal ravno pri kraju Stražišče večletna vrzel (1676–1683).³⁵ Kakor koli, Jurija je kot gospodar nasledil Pavel Eržen mlajši, sin Pavla starejšega. To pomeni, da je bil Jurij skoraj gotovo brat Pavla starejšega, saj je kot gospodar hube sledil umrlemu Mihaelu († 1653), tega pa iz drugega vira poznamo kot Matevževega deda in torej Pavlovega očeta. Tako postane logično, zakaj sta se oba sinova Pavla starejšega, Matevž in Pavel ml., rodila v Spodnjih Bitnjah in ne v Stražišču. Pavel st. tam po urbarjih nikoli ni premogel posesti, ampak je živel bodisi pri ženini družini bodisi na eni od hub kot gostač. Kot negospodar je imel dovolj časa in proste roke za trgovino, s katero je vsekakor dobro zaslužil, če je lahko sinu Pavlu mlajšemu zapustil tolikšno dediščino. Na očetovo hubo v Stražišču se je vrnil okoli leta 1680 in dal posest raje prenesti s (svojega pokojnega brata) Jurija na mladoletnega sina Pavla ml., kolikor ni hube že Jurij zapustil neposredno nečaku. Jurij namreč ni imel družine,³⁶ hube v Stražišču pa so bile kupno-pravne, kar pomeni, da so se prodajale in dedovale.³⁷

Kako je na posesti namesto Pavla ml. zagospodaril Matevž, skopo pove regist listine v Matevževih zapuščinskih inventarjih. Pavel, ki je bil tedaj šele v 18. letu, je starejšemu bratu 5. januarja 1687 izdal izročilno pismo za hubo in kajžo v Stražišču (*die zue Sträschisch gelegene hube, vnd Vntersasshausß*). Deset let pozneje, 5. junija 1697, je bratu napisal še odpovedno pismo, Matevž pa je tri dni pozneje podpisal reverz.³⁸ Prenos posesti z enega brata na drugega je bil očitno stvar družinskega dogovora – oče Pavel st. je tedaj namreč še živel († 1702) – in zelo verjetno povezan s Pavlovim problematičnim značajem. Spomnimo, da je bil Matevž pozneje Pavlov skrbnik in da je brata v svoji prvi oporoki (1709) označil kot sprijenega. Žal poznamo vsebino Pavlovega izročilnega (1687) in odpovednega pisma (1697) le iz skopnega registra.³⁹

Poleg virov prve roke, ki so pokazali, da se je Matevž pl. Segalla v resnici večji del življenja imenoval Matevž Režen, potrjuje takšen izvor Segallove rod-

bine tudi rodoslovni zapis s konca 18. ali začetka 19. stoletja. Na rodovnem deblu Matevževe vnukinje Marije Ane pl. Segalla, poročene Meitelle, je njen prvi prednik, Matevžev oče, naveden brez osebnega imena, zgolj kot »Ershen genannt Segalla«, njegova prav tako neimenovana žena pa kot meščanka, »Burgerin«. Njun sin je pomotoma namesto Matevž imenovan Andrej (*Andreas*), točni pa so podatki o njegovi tretji ženi Suzani pl. Semenich in sinu Jožefu pl. Segalli, očetu Marije Ane, ki je označen kot gospod v Beli Peči.⁴⁰ Neznani genealog je torej medlo poznal Matevževe korenine in zapustil neposredno pričevanje o tem, da so pl. Segalle izšli iz Reženov (Erženov).

Pri tem se postavlja vprašanje, ali je bila mati Matevža Režena res meščanka, kakor jo označuje rodovnik. Kot smo videli, se je imenovala Katarina in se je s Pavlom Reženom omožila leta 1664 v Stari Loki. Proti njenemu morebitnemu meščanskemu izvoru govori zlasti dejstvo, da mladoporočenca nista stopila pred oltar v Škofji Loki, pa tudi odsotnost navedbe »gospodična« v poročni matični knjigi. Katarina je bila najverjetneje domačinka Bitenjkanka, ki jo je družinska tradicija povišala v meščanski stan, da bi bile korenine povzpnetnika Matevža Režena videti imenitnejše vsaj po materini strani, če že niso mogle biti po očetovi.

O tem, da bi bil Matevžev oče Pavel oziroma Pavle kaj drugega kot kmet in po osebnopravnem položaju podložnik oziroma rojenjak, ni prav nobenega indica. Očeta namreč ne najdemo med kranjskimi deželnimi svobodniki, med katere se je zavihtel šele Matevž, ko je leta 1692 kupil neko desetino.⁴¹ Pavel Režen st. prav tako ni nikoli postal škofjeloški meščan, ampak je do zadnjega živel v Stražišču. V Matevževi prošnji za podelitev plemstva (1705) sta očetov in njegov kmečki izvor seveda spretno prikrija. Namesto tega je prebrisani Matevž navedel, da so se tako kot on sam ukvarjali s trgovanjem tudi njegov pokojni oče, sorodniki in predniki, in to že od nekdaj (*von vnerdenklichen Jahren her*). Za kakšne vrste trgovino je šlo, je previdno zamolčal, saj je bil Pavel Režen st. lahko zgolj kmečki trgovec oziroma preprodajalec. Ni dvoma, da si je za kmečkega človeka nabral veliko premoženje, če se spomnimo navedbe v Matevževi prvi oporoki (1709), iz katere lahko povzamemo, da je njegov »sprijeni ubogi brat« Pavle ml. dobil (po očetu) vsega zavidanja vredno dediščino. Bratovo imetje je namreč sedem let po očetovi smrti presegalo vrednost 4000 goldinarjev.⁴² Očetov glavni dedič pa je seveda postal Matevž, ki je moral skrbeti za brata Pavleta in katerega dediščina je bila po pričakovanjih še precej večja.

³⁵ V mrliški matici, vodeni po krajih, si vpisi pri Stražišču (*Straschisch*) sledijo do 12. junija 1676, nakar je zmanjkalo prostora. Nadaljevanja vpisov Stražiščanov drugje v knjigi ni, naslednja mrliška matična knjiga pa se začne s 3. januarjem 1683. NSAL, ZA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, M 1653–1681, M 1683–1704.

³⁶ V maticnih knjigah župnije Kranj–Šmartin ni ne Jurijeve poroke ne krstov otrok (NSAL, ZA Kranj–Šmartin, Maticne knjige, P 1653–1682, Ind R 1603–1779).

³⁷ Prodaje hub so, denimo, dokumentirane v urbarju iz leta 1604; v Stražišču sta bili tedaj prodani dve hubi (ARS, AS 783, urbar 1604, pag. 397, 399).

³⁸ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 18–19/Nr. 38.

³⁹ Protokol podložniških listin loškega gospostva, v katerem so vodili izročilna pisma, se začenja šele leta 1695, v drugem protokolu, kamor so od leta 1696 vpisovali odpovedna pisma, pa Pavlovega pogrešamo (ARS, AS 783, knj. 33, protokol podložniških listin 1695–1706; knj. 34, protokol podložniških listin 1696–1705).

⁴⁰ ARS, AS 1075, šk. 7, št. 235, Segalla.

⁴¹ ARS, AS 173, knj. 7 (1662–1756), fol. 329. Gl. tudi op. 60.

⁴² Po navedbi v Matevževi prvi oporoki (ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709).

Škofja Loka po Valvasorjevi Topografiji Kranjske, 1679 (*Topographia Ducatus Carnioliae Modernae*, št. 21).

S kakšno **trgovino** se je Matevž Režen povzpел med premožneže in s čim je trgoval že njegov oče, posredno pove rodovno deblo Schwabov pl. Lichtenbergov iz graščinskega arhiva Jable. Na njem je navedena Matevževa hči brez imena, vdova Janežič in drugič omožena z Leopoldom Livijem Schwabom pl. Lichtenbergom. Kot bomo videli, je šlo za Marijo Marjeto (1700–1756) iz Matevževega prvega zakona. Na rodovniku tudi ni osebnega imena njenega očeta Matevža, zato pa najdemo vrsto drugih povednih podatkov: »Segalla, hči po domače Režena, meščana Škofje Loke in trgovca s platnom (!), ki je postal plemič in deželan« (*Segalla filia vulgo Resen civis Locopolitani et mercatoris leimath handler, nobilis et provincialis factus*).⁴³

Podatek o Matevžu kot trgovcu s platnom se naravnost idealno sklada z domnevo, da je tudi njegov oče Pavel st. služil s platnarstvom. Prav na freisinškem škofjeloškem ozemlju je bilo namreč v tem času središče kranjske platnarske obrti, s platnom pa so trgovali tako Ločani kot kmetje, na katere so meščani Škofje Loke in drugih mest gledali z veliko nejevoljo. Po poročilu iz okoli leta 1620 se je s tkanjem ukvarjala večina loških podložnikov. Kvalitetno belo platno je našlo tržišče daleč v Zgornji Nemčiji in še v večji meri na italijanskih tržiščih. Poročilo iz leta 1648 pravi, da so ga loški podložniki tvorili na proščenja v

Gorico, Videm, Trst in na Reko.⁴⁴ Platnarstvo je bilo na loškem ozemlju splošno razširjena domača obrt, ki je daleč prednjačila med vsemi podeželskimi obrtmi. Hkrati se je tkanje razvilo tudi na izrazito poklicni obrtni podlagi in to v taki meri, da je produkcija postala pomembna celo v evropskem merilu.⁴⁵

Matevž Režen je bil eden tistih, ki so od trgovine s platnom iztržili kar največ. Kateri od njegovih prednikov in sorodnikov naj bi bili poleg očeta vpeti v trgovino, kot je navedel v prošnji za podelitev plemiškega naslova (1705), presega naše spoznavne možnosti. Zelo verjetno se je s to dejavnostjo ukvarjal **Lovrenc Feichtinger**, loški meščan, mestni svetnik in sodnik,⁴⁶ ki ga Matevž v svojih oporokah (1709, 1720 in 1721) imenuje »bratranec« (*Vätter, Vötter*).⁴⁷ Ker ga bomo v nadaljevanju še srečevali, si temu primerno zasluži večjo pozornost. Na njegovo ime naletimo prvič 4. februarja 1699, ko se je že kot »gospod« (*Dominus*) oženil v Škofji Loki z mladen-

⁴⁴ Blaznik, *Škofja Loka*, str. 221–222.

⁴⁵ Prav tam, str. 280.

⁴⁶ Kot meščan Škofje Loke je Feichtinger imenovan v pisnem pričevanju (*Attestation*), prilogi Matevževe prošnje za podelitev plemstva (ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Wincklern, Matthäus, 28. V. 1705, fol. 9, priloga A, 18. 2. 1705), kot mestni svetnik pa pri krstu dveh Matevževih sinov 28. junija 1709 in 26. septembra 1711 (NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1702–1717, pag. 170, 228). Mestni sodnik je bil leta 1715 in nato vsaj še v letih 1723–24 in 1731, če ne tudi prej in pozneje (Blaznik, *Škofja Loka*, str. 457).

⁴⁷ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709; III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

⁴³ ARS, AS 740, fasc. 6, Familiaria, Genealoške tablice rodbin Pikler, Lichtenberg oziroma Schwab-Lichtenberg iz arhiva grofa Jakoba Hohenwarta (1823), X.

ko Marijo Nežo brez navedbe priimka, a z dvojnimi osebnimi imenoma, ki kaže na njen meščanski izvor. Kot ena od treh poročnih prič je naveden »gospod« Matevž Režen,⁴⁸ s katerim je bil Feichtinger odtlej v vzajemnem botrstvu.⁴⁹ Glede na Matevževo oznako Lovrenca kot svojega bratranca, preseneča spoznanje, da priimka Feichtinger dotlej na Škofjeloškem ni bilo srečati,⁵⁰ če seveda izvajamo meščansko rodobino Feichtingerjev iz druge polovice 16. stoletja,⁵¹ ki je dobila ime po kraju Bitnje (nemško Feichting) na Sorškem polju. Skoraj brez vsakega dvoma je bilo enako pri Lovrencu. V resnici se je po Bitnjah pisal slovensko Bitenc in bil doma iz Stražišča, od koder je izvirala tudi rod Matevža Režena. Kot edini Lovrenc Bitenc na tem območju se je rodil leta 1665, isto leto kakor Matevž, in sicer kot tretji od šestih otrok zakoncev Marka in Uršule Bitenc (Bittinizz, Wittinizz).⁵² Bitenci za razliko od Reženov v Stražišču niso imeli hube oziroma niso izpričani med takajšnjimi podložniki gospostva Škofja Loka.⁵³ Tega, ali sta bila Lovrenc Bitenc in Matevž Režen res prava bratranca, ni moč potrditi, bila pa sta prijatelja in vrstnika, oba sta se povzpela med škofjeloške meščane in oba sta ob preselitvi v mestno okolje spremenila priimek: Bitenc ga je ponemčil v Feichtinger, Režen pa poitalijančil v Segalla.

Izraz *Vetter*, kar naj bi bil Lovrenc Matevžu, so sicer uporabljali tudi v veliko širšem pomenu od bratranca. Tako je Matevž Režen v prošnji za plemstvo imenoval *Vetter* Jurija Roknerja s Pivke pri Naklem,

ki naj bi bil le bratranec njegovega očeta. Pozneje, v oporoki iz leta 1721, pa je oznako *Vetter* namenil solicatorju Francu Ernestu pl. Steinhoffnu,⁵⁴ o katerem vemo, da je živel v Ljubljani,⁵⁵ ničesar pa ni znanega o njegovem izvoru. Kakor koli, morda je vsem omenjenim »bratrancem« omogočila šolanje in družbeni vzpon trgovina s platnom, ki jo je Matevž, ne da bi izrecno omenil platno, označil za rodbinsko dejavnost »že iz davnih let«.

Od stražiškega kmeta do zgornjesavskega gospoda

O življenju Matevža Režena vemo razumljivo precej manj, dokler se ni na prelomu iz 17. v 18. stoletje naselil v Škofji Loki in pri približno petintridesetih postal loški meščan. Kje se je šolal, lahko le ugibamo. Sklepati je mogoče, da je temeljno izobrazil pridobil v eni od mestnih šol, bodisi v Škofji Loki bodisi v Kranju, nato pa nabiral izkušnje pri katerem od meščanskih trgovcev. V virih o ljubljanskih jezuitskih učencih ga ni, kar glede na nepopolne evidence še ne pomeni, da jezuitske gimnazije ni nikoli videl od znotraj.⁵⁶

Po krstu v starološki župnijski cerkvi 29. avgusta 1665 prvič naletimo na Matevževo ime, ko je bil v 22. letu. Kot smo videli, mu je mlajši brat Pavel 5. januarja 1687 prepustil hubo in kajžo v Stražišču. Glede na to, da se je Matevžu v Stražišču čez 16 mesecev rodil prvi otrok, je bilo dejanje zelo verjetno povezano z njegovo poroko. **V zakonu z Dorotejo,**

⁴⁸ NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, P 1683–1736, pag. 101.

⁴⁹ O Feichtingerju kot botru Segallovih otrok gl. op. 95. Matevž je bil krstni boter ali priča krsta štirih Feichtingerjevih otrok, enkrat je šla za botro Matevževa žena Doroteja, dvakrat njegova druga žena Marija Ana in enkrat hči Uršula. Samo dvakrat ni bilo pri krstu nikogar od Segallovih, leta 1702 in 1718, ko družina ni več živel v Škofji Loki. NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1688–1702, s. p., 14. 9. 1699, 7. 11. 1700; R 1702–1717, pag. 4, 34, 81, 156, 214, 296, 326; R 1717–1736, pag. 17.

⁵⁰ Priimka Feichtinger v 17. stoletju ni najti v repertorijih škofjeloških, staroloških in šmartinskih krstnih matic (NŠAL, ŽA Škofja Loka, Ind R 1623–1726; ŽA Stara Loka, Ind R 1613–1790; ŽA Kranj–Šmartin, Ind R 1603–1779).

⁵¹ V drugi polovici 16. stoletja sta izpričana dva loška mestna sodnika s priimkom Feichtinger, Jurij in Hilarij (Blaznik, *Škofja Loka*, str. 456). O Jurijevem nagrobniku v Stari Loki: Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki III*, str. 64.

⁵² Lovrenc Bitenc je bil krščen 11. julija 1665, njegovi sorojenci pa 4. septembra 1658, 26. marca 1663, 11. marca 1667 in dvojčka 4. aprila 1670 (NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, R 1653–1664, s. p.; R 1664–1674, s. p.). Vsaj dva sta umrla kot otroka (prav tam, M 1653–1681, s. p., 24. 2. 1665, 10. 4. 1673). Istovetnost Lovrenca Feichtingerja in Lovrenca Bitenca bi lahko še dodatno potrdil podatek o starosti ob smrti, vendar se škofjeloške mrliške matice začnejo šele veliko pozneje, leta 1804 (Krampač, *Vodnik po matičnih knjigah*, str. 108). Lovrenčeva starša se nista poročila v župnijah Kranj–Šmartin in Stara Loka kot tudi ne v Škofji Loki (NŠAL, ŽA Stara Loka, Matične knjige, P 1652–1719; ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, P 1653–1682; ŽA Škofja loka, Matične knjige, P 1652–1680).

⁵³ Gl. urbarje loškega gospostva v opombah 24–31.

⁵⁴ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

⁵⁵ Francu Ernestu pl. Steinhoffnu se je v Ljubljani med letoma 1717 in 1735 v zakonu z Marijo Salomo rodilo devet otrok (Schviz von Schvizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 59, 62, 63, 65, 66, 68, 70, 74, 77). Poročil se ni v Ljubljani in tam tudi ni bil rojen, vsaj ne s priimkom Steinhoffen (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, Ind R 1632–1653, Ind R 1653–1692, P 1682–1718). V Frankovem temeljnem delu o plemiških povzdignitvah je navedeno le eno plemenjenje s tem predikatom: leta 1664 je bil neki Andreas Kniffetz plemeniten kot »von Stainhoffen« (Frank, *Standerhebungen. 5. Band*, str. 41; 3. *Band*, str. 45). Iz njegove plemiške diplome ne izhaja, v kateri deželi je živel, ampak je govor samo o zaslugah prednikov v turških vojnah in o njegovi izobraženosti (ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Kniffetz von Stainhoffen, Andreas, 15. XI. 1664, fol. 2–10). Pomenljiva sta dva zamorca v podeljenem grbu (prav tam, fol. 7v–8), saj je zamorec značilen za freisinški in škofjeloški grb. Skoraj zanesljivo je bil Kniffetz kranjski Knific, kar je na Gorenjskem pogost priimek. V drugi polovici 17. stoletja in v 18. stoletju ga srečamo tudi v župniji Šmartin pri Kranju (NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Ind R 1603–1779), ne v šmartinski župniji in ne v ljubljanski stolni župniji pa ni najti krsta Franca Ernesta Kniffica, ki bi bil lahko poznejši pl. Steinhoffen (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Ind R 1653–1692, Ind R 1692–1740).

⁵⁶ Iz časa, ko bi se lahko šolal pri jezuitih, so ohranjeni popisi seminaristov – gojencev seminarja za revne študente, v katerem niso prebivali samo revni, ampak tudi mnogi plemiči (objava: Črnivec (ur.), *Ljubljanski klasiki*), in knjiga članov kongregacije Marije Vnebovzete, katere člani so postali le gimnazijci višjih razredov (ARS, AS 1073, II/51r).

žensko neznanega izvora, se mu je v Stražišču najprej rodil sin Janez Krstnik, krščen 9. maja 1688. Pozornost pritegneta označitev Matevža kot gospoda (*Dni Mathaei Reshen*) in eden od botrov, »gospod« Janez Sigmund Toperzer, lastnik stražiškega dvorca Šempeter (Schrotenthurn).⁵⁷ Mladi, sveže poročeni Matevž je v lokalnem okolju torej že veljal za gospoda. To bi kazalo, da ni več mogel biti rojenjak, ampak se je od rojenjaštva odkupil, čeprav je še vedno živel na podložniški hubi in bil s to posestjo vpisan v urbarje škofjeloškega gospodstva. Tako ga še v urbarju 1709–1714 najdemo kot Matevža Eržena,⁵⁸ čeravno je bil tedaj že nekaj let pl. Segalla.⁵⁹

Posedovanje podložniške hube se niti po poplemenitju ni križalo z njegovim osebnopravnim položajem, saj so podložniško posest lahko imeli v lasti tudi meščani, duhovniki in plemiči, osebe, ki torej niso bile osebno nesvobodni rojenjaki. Morda je Matevž formalno ostajal rojenjak, vse dokler je živel in gospodaril v Stražišču, in je z odkupnino razvezal rojenjaško razmerje z loškim gospodstvom šele, ko je zaprosil za sprejem med meščane Škofje Loke (okoli 1700). Toda zgolj rojenjak je prenehal biti že prej, najpozneje leta 1692, ko se je uvrstil med kranjske deželne svobodnike. Potem ko je prek zastavitve pridobil od Krištofa Schwarza neko desetino s skromno imenjsko rento enega goldinarja in treh krajcarjev in pol, so ga omenjenega leta pri stanovskem knjigovodstvu vpisali v kranjsko imenjsko knjigo za svobodnike, in sicer kot Matevža Eržena (*Erschen*) iz Stražišča. Petnajst let pozneje, leta 1707, so njegovo prav majhno imenje na podlagi Matevževe plemiške diplome (1705) prenesli v drugo imenjsko knjigo, k plemičem.⁶⁰

Iz šmartinske krstne matične knjige torej izhaja, da se je Matevž nosil gosposko že kot mlad družinski oče, še preden je postal deželni svobodnik. Žal ni mogoče ugotoviti, kdo je bila njegova prva žena Doroteja, v krstni matici imenovana tudi skrajšano Rattija. Zasluge za Matevžev gmotni in družbeni vzpon gredo nedvomno tudi njej, ne samo njemu samemu

in njegovemu očetu. Da se je oženil z zelo petično mladenko, priča njegova prva oporoka iz leta 1709, po kateri je vsaki od petih še živčih hčerk iz prvega zakona pripadala dediščina po materi v višini 1000 goldinarjev deželne veljave.⁶¹ Matevž in Doroteja se nista poročila ne v Šmartinu pri Kranju ne v Stari Loki in ne v Škofji Loki, medtem ko ne vemo, ali nista morda stopila pred oltar v Kranju, saj tamkajšnja poročna matica iz tega časa ni ohranjena.⁶² Prav mogoče je, da je bila Doroteja Kranjčanka in rojena v meščanski družini. Žal ne poznamo njenega deklškega priimka, ki bi bil za ugotavljanje izvora edini zanesljivi kazipot.

Zakoncema se je med letoma 1688 in 1704 rodilo osem otrok, od tega prvih pet še v Stražišču, zadnje tri hčerke pa že v Škofji Loki. V Stražišču so poleg Janeza Krstnika (kršč. 9. maja 1688) prišli na svet Barbara (kršč. 27. novembra 1689), Franc Jurij (kršč. 8. aprila 1692), Katarina (kršč. 30. oktobra 1694) in Frančiška Uršula (kršč. 4. oktobra 1697). Vsem je šel za botra domači graščak Janez Sigmund Toperzer, botra oziroma priči Martin in Uršula Cof (*Zoff*) pa sta bila iz loške meščanske družine, tako da je v krstni matici brez gosposkega atributa le Jera Cof, enkrat botra in štirikrat priča.⁶³ Tudi Matevža je vse bolj vleklo v mesto, kamor se je najbrž preselil leta 1699, ko ga najprej srečamo kot poročno pričo in nato pri krstih dveh mestnih otrok iz družin Cof in Feichtinger.⁶⁴ Takrat je v matičnih knjigah tudi zadnjič izpričan kot gospod Režen oziroma Eržen (*Reshen*, *Erschen*). Ko se mu je namreč naslednje leto v Škofji Loki (*ex civitate*) rodila hči Ana Marjeta, krščena 11. julija 1700, se je dal vpisati kot gospod Segalla (*Domini Matthiae (!) Shegalla*),⁶⁵ kakor ga bodo loške krstne matice odtlej dosledno naslavljale.⁶⁶ Priimek se je pojavljal v več pisnih različicah, v nemških dokumentih največkrat kot Schegalla, kot ga najdemo v zapuščinskih inventarjih vključno z regesti njegovih listin.⁶⁷ Sam se je sicer podpisoval *Segalla* oziroma

⁵⁷ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, R 1687–1699, pag. 31. – O Toperzerju in dvorcu Šempeter ali Šempetrskem gradu: Valvasor, *Die Ebre XI*, str. 515; Smole, *Graščine*, str. 477.

⁵⁸ ARS, AS 783, knj. 30, urbar 1709–1714, s. p., Sträschisch.

⁵⁹ Kot njegova last je huba s kajžo neposredno izpričana tudi leta 1703 v njegovi davčni napovedi za izredni davek (gl. op. 68) in v zapuščinskih inventarjih od leta 1726 dalje (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 26. 4. 1726, pag. 6–7).

⁶⁰ ARS, AS 173, knj. 7 (1662–1756), fol. 329. – Kje se je desetina nahajala, je Matevž Segalla povedal sam leta 1703 v davčni napovedi za premoženjski davek, v kateri jo označuje kot z zastavitvijo pridobljeno desetino »na gorim vnd Rudnikh« (ARS, AS 2, I. reg., šk. 823, fasc. 547a, Napovedi premoženjskega davka po posameznih strankah za l. 1703 in 1704, Nr. 223, 14. 6. 1703). V njegovem zapuščinskem inventarju iz leta 1733 je opredeljena kot žitna desetina »zu Rudnigkh na gori be Prückhlach« (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 18/Nr. 37). Lokacija ostaja za zdaj neidentificirana.

⁶¹ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709.

⁶² NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, P 1684–1736; ŽA Stara Loka, Matične knjige, P 1652–1719; ŽA Škofja Loka, Matične knjige, P 1683–1736. O matičnih knjigah mestne župnije Kranj gl. Krampač, *Vodnik po matičnih knjigah*, str. 44.

⁶³ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, R 1687–1699, s. p., 9. 5. 1688, 27. 11. 1689, 8. 4. 1692, 30. 10. 1694, 4. 10. 1697. Uršula Cof je pri drugem otroku označena celo kot »nobilis domina«, pri zadnjem pa kot loška meščanka.

⁶⁴ 6. septembra 1699 je kot Eržen botroval otroku Jakoba in Marjete Cof, 14. novembra pa kot Režen novorojencu Lovrenca in Neže Feichtinger (NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1688–1702, pag. 325, 331). Pri poroki zakoncev Feichtinger je kot priča naveden 4. februarja istega leta (prav tam, P 1683–1736, pag. 101).

⁶⁵ NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1688–1702, pag. 342.

⁶⁶ 29. novembra istega leta je otroku Lovrenca Feichtingerja že botroval kot »Dno Matthaeo Shegalla« (prav tam, pag. 350).

⁶⁷ Pregled zapuščinskih inventarjev gl. v op. 5.

Seggalla,⁶⁸ njegovo novo ime pa se je veliko bolj kot v izvorni okliki prijelo v popačeni: Segala.

V mesto priseljeni Matevž Režen, ki je tu želel biti gospod Segalla, je najbrž še pred hčerkinim rojstvom dobil loške meščanske pravice. O tem, da je bil kdaj **meščan Škofje Loke**, imamo sicer eno samo pričevanje, pa še to je veliko mlajše in iz druge roke. Gre za rodovno deblo Schwabov pl. Lichtenbergov, ki o Matevževi hčerki med drugim pravi, da je bila hči loškega meščana Segalle, po domače Režena (*Segalla filia vulgo Resen civis Locopolitani*).⁶⁹ Sprememba priimka je torej sovpadala z Matevževo preselitvijo v mestno okolje in s povzdignitvijo v meščanski stan.⁷⁰

Legitimnost so »novorojenemu« gospodu Segalli dajali tudi imenitnejši botri. Njegovi prvi v mestu rojeni hčerki (kršč. 11. julija 1700) je skupaj z Dorotejo Sidonijo pl. Toperzer botroval znani bogati plemeniteni ljubljanski veletrgovec Jakob pl. Schellenburg.⁷¹ Dve leti zatem so bili pri krstu hčerke Ane Marije Terezije (kršč. 15. oktobra 1702) navzoči kot botra starološki župnik Andrej Hudačut in Schellenburgova žena Katarina ter kot priča pl. Toperzerjeva. Nasprotno so najmlajšo hčerko iz Matevževega prvega zakona Marijo Katarino (kršč. 26. novembra 1704) pospremili v novo življenje sami neplemiči.⁷² Morda se je s krstom mudilo, ker je otrok kmalu umrl.

Kmalu po rojstvu zadnjega otroka iz prvega zakona je Matevžu Segalli uspel veliki met. Samo nekaj let zatem, ko je postal loški meščan, mu je cesar Jožef I. 28. maja 1705 podelil **plemiški naslov »von Segalla zum Winklern«**. V prošnji cesarju, napisani malo po 18. februarju istega leta, se je Matevž predstavil

kot Segalla, zaprosil za podelitev omenjenega predikata, predložil osnutek svojega plemiškega grba, željo za povzdignitev v plemiča pa utemeljil s sklicevanjem na trgovsko dejavnost in na domnevno sorodstvo z notranjeavstrijskim vladnim svetnikom Jurijem Roknerjem. S trgovanjem naj bi se njegovi sorodniki in predniki, pokojni oče in on ukvarjali že od nekdaj (*von vnerdenklichen Jahren her*), sam pa že nekaj časa tudi s transportom (*die wech correspondenz*) v Italijo in Nemčijo. Ker ni mogel navesti kakšnih drugih zaslug za cesarsko hišo, ne vojaških ne civilnih, je zapisal, da s plačevanjem raznovrstnih mitnin prinaša znatne koristi cesarskemu komornemu premoženju. Prej se je pisal Rokner (*Rockhner*), a je svoj priimek nato zaradi trgovskih stikov z Italijo prevedel v italijansčino, tako da se zdaj imenuje Segalla. Poleg tega naj bi bil njegov pokojni »bratranec« oziroma sorodnik (*Vetter*) Jurij (Georgius) Rokner že pred štiridesetimi leti zapriseženi odvetnik v Celovcu in zatem notranjeavstrijski vladni svetnik v Gradcu. Prošnji je Segalla priložil pisno pričevanje (*Attestation*) o svojem sorodstvu z omenjenim Roknerjem, datirano 18. februarja 1705 v Škofji Loki, ki sta ga podpisala starološki župnik Andrej Hudačut in že večkrat omenjeni škofoški meščan Lovrenc Feichtinger. Podpisana sta se sklicevala na lastno védenje in na pričevanja verodostojnih oseb ter navedla, da se je vladni svetnik Jurij Rokner rodil na Pivki pri Kranju, njegov oče Gregor Rokner naj bi bil brat Segallovega deda Mihaela Roknerja (*mit sein Herrn Segala Ehn Michaeln Rokner Brueder*), oba brata pa sta se rodila v Stražišču, na kraju, kjer ima zdaj Segalla pristavo in ki se imenuje V Kotu (*V Kottu*). Hudačut in Feichtinger sta še potrdila, da je gospod Segalla priimek Rokner poitalijančil in za to navedla enak vzrok kot Matevž v svoji prošnji.⁷³

Podatek o mikrotoponimu *V Kotu* razkriva, zakaj je Matevž prosil za plemiški predikat »zum Winklern«, ki v nemščini pomeni isto, tako kot je Rokner dobesedni prevod za Režena/Eržena (rž = nem. *Roggen*). Tako Segallova prošnja kakor pričevanje naprošenih prič sta zamolčala, da se je Matevžev priimek dejansko glasil Režen. Le na ta način se je bilo namreč mogoče sklicevati na pomembnega domnevnega sorodnika Roknerja, ki naj bi bil bratranec Matevževega očeta. Omenjene sorodstvene vezi z razpoložljivimi viri ni mogoče ne potrditi ne ovreči, kar pri vsej stvari niti ni tako zelo pomembno.⁷⁴ Ne bi bilo prvič, da je kak prosilec navedel imenitno

⁶⁸ Davčno napoved za premoženjski davek leta 1703 in prošnja za poplemenjenje dve leti pozneje je podpisal kot Seggalla (ARS, AS 2, I. reg., šk. 823, fasc. 547a, Napovedi premoženjskega davka po posameznih strankah za l. 1703 in 1704, Nr. 223, 14. 6. 1703; ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Wincklern, Matthäus, 28. V. 1705, fol. 14, 14v). Pod svojo prvo oporoko iz leta 1709 je podpisan celo kot »v. Seggalla« (ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709). Drugi dve oporoki, ki ju prav tako ni pisal sam, ga v uvodu imenujeta »von Scheggalla«, njegov lastnoročni podpis pa se na obeh glasi: »v. Segalla« (ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721).

⁶⁹ ARS, AS 740, fasc. 6, Familiaria, Genealoške tablice rodbin Pikler, Lichtenberg oziroma Schwab-Lichtenberg iz arhiva grofa Jakoba Hohenwarta (1823), X.

⁷⁰ Kljub temu je Matevževa žena 7. avgusta 1702 kot botra otroku Lovrenca Feichtingerja imenovana s prejšnjim priimkom: »D(omi)na Dorothea Reshenin« (NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1702–1717, pag. 4).

⁷¹ Jakob Schell, od leta 1696 pl. Schellenburg (* 1652, Sterzing pri Innsbrucku, † 1715, Ljubljana), je bil ljubljanski veletrgovec, finančnik in mecen (Miklavčič, Schell pl. Schellenburg, str. 215–216; Preinfalk, *Plemiške rodbine. 17. stoletje*, str. 131–135).

⁷² NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1688–1702, pag. 342; R 1702–1717, pag. 8, 48. – Priča pri krstu Ane Marjete je bila »gospa« Uršula Cof (*Zaphin*); Mariji Katarini pa sta botrovala Matija Juvancič in Katarina Čebulj, priča pri krstu pa je bila Maruša Kuhar.

⁷³ ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Wincklern, Matthäus, 28. V. 1705, fol. 9, priloga A, 18. 2. 1705.

⁷⁴ V matičnih knjigah graške mestne župnije ni najti ne smrti Jurija Roknerja ne krstov in smrti njegovih morebitnih otrok (DAG, Altmatriken, Graz–Hl. Blut, Taufrepertorium I 1589–1744, Totenrepertorium I 1610–1727). Celovške matične knjige so ta čas brez indeksov, zato bi bilo iskanje po njih tako rekoč Sizifovo delo.

sorodstvo, ki ga v resnici ni bilo ali pa je šlo za zelo daljne sorodnike. Zelo verjetno je res obstajal neki šolani Jurij Režen/Eržen, doma iz teh krajev, ki je kot odvetnik živel zunaj Kranjske in uporabljal nemško različico priimka Rokner. Ni izpričano, da bi se kdaj tako naslavljal tudi Matevž Režen – Segalla, toda če upoštevamo, da je veliko posloval z nemškim prostom, takšna možnost vsekakor ni izključena.

V Segalovi plemiški diplomi so argumenti za plemenitenje, natančneje rečeno za povzdignitev v viteški plemiški stan (*rittermässiger Adelstand*), samo povzeti po prošnji, medtem ko je na podlagi predloženega barvnega osnutka bolj natančno opisan grb s tremi osnovnimi barvami: modro, rdečo in zlato. Grbovni ščit je razdeljen na štiri polja, na dveh je upodobljen okronan lev z iztegnjenim jezikom, ki drži v krempljih šesterokrako zvezdo, na drugih dveh vidimo snop rži ali zrnja (*rockhen oder korn*), v sredini pa majhen ščit s hišo ali podeželskim dvorcem (*haus oder landhoff*) na zeleni trati. Na ščitju je turnirski šlem s šlemnim ogrinjalom, nad njim pa enaka podoba leva kot v poljih.⁷⁵ Grb Matevža Segalla torej tipsko vsaj deloma spada med govoreče grbe: rž simbolizira priimek Segalla. Hiša v malem ščitju vsekakor predstavlja njegov izvorni dom v Stražišču, lokacijo V Kotu, po

kateri je dobil predikat »zum Winklern«, medtem ko vprašanje pomena okronanega leva puščam odprto.

Iz plemiške diplome in spremnih dokumentov jasno izhaja, da Matevž Segalla ni dobil plemiškega naslova na podlagi svoje zemljiške posesti, ki je bila tedaj še zelo majhna, ampak kot toliko premožen trgovec, da je v cesarsko blagajno lahko odštel zadostno vsoto denarja. Zelo poveden vir o njegovem premoženjskem stanju dve leti pred plemenitenjem je davčna napoved, ki jo je oddal ob plačilu izrednega premoženjskega davka leta 1703, približno štiri leta po preselitvi v Škofjo Loko. Od nepremičnin je imel tedaj samo dve hiši v Škofji Loki z njivo in travnikom, skupaj v vrednosti 2000 goldinarjev, ter v Stražišču hubo s kajžo, pri katerih bi po plačilu dednih deležev ostalo 200 goldinarjev vrednosti. Na 280 goldinarjev je ocenil z zastavitvijo pridobljeno desetino »na Gori in Rudniku«, na 180 goldinarjev tri kupljene fevdne travnike pri Stražišču, okoli 300 goldinarjev deželne veljave naj bi bilo premoženja v živini, žitu, vinu in drugih premičinah, zlatnine in srebrnine za 40 goldinarjev, gotovine 400 goldinarjev, skupaj z bratom Pavlom, kateremu je bil postavljen kot zastopnik, pa sta imela za 2000 goldinarjev trgovskega blaga, kar je skupno nanese 5400 goldinarjev premoženja.⁷⁶ Matevž je njegovo dejansko vrednost seveda podcenil, kot se bo jasno pokazalo, ko bo šest let pozneje (1709) napisal prvo oporoko. Je pa davčna napoved zanesljiv vir vsaj za stanje njegovih nepremičnin. V njej je navedel tudi svoje zaposlene, ki so ga na leto stali približno 60 goldinarjev deželne veljave. To so bili: v Škofji Loki pisar, hišni hlapec in dve dekli, na posesti v Stražišču pa hlapec, kravji pastir in dekla.⁷⁷

Kako in kdaj je pridobil v davčni napovedi navedeno posest, ne vemo samo za eno od obeh hiš v škofjeloškem mestu. Prvo, ki je ležala v Zgornji gasi pod gradom, je kupil leta 1702 od Raspov in ti so bili prej očitno tudi lastniki druge hiše, prejkone le kajže.⁷⁸ To hišo v v popisu nepremičnin v njegovih

Grb Matevža pl. Segalle ob plemenitenju leta 1705 (ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Winckhlern, Matthäus, 28. V. 1705, fol. 5).

⁷⁵ ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Segalla zum Winckhlern, Matthäus, 28. V. 1705, fol. 4–6.

⁷⁶ ARS, AS 2, I. reg., šk. 823, fasc. 547a, Napovedi premoženjskega davka po posameznih strankah za l. 1703 in 1704, Nr. 223, 14. 6. 1703.

⁷⁷ Prav tam.

⁷⁸ Kot priča regist kupoprodajne pogodbe z dne 11. septembra 1702 v njegovih zapuščinskih inventarjih iz leta 1733, je Segalla kupil hišo od »gospe Rasp«, označena pa je kot nekdanja Raspova hiša (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S-109, 28. 4. 1733, pag. 10/Nr. 8). Med nepremičninami sta navedena tudi lega hiše – v Zgornji gasi pod grajskim hribom – in nekdanji lastnik Janez Jurij Rasp (prav tam, pag. 2). Pomenljivo je, da je Raspova vdova Marija Lucija 25. januarja 1703 izdala Segalli pobotnico za 3000 goldinarjev, ki se je našala na hiše (!) (*die Häuser*) in zemljišča v Škofji Loki (prav tam, pag. 15/Nr. 24). 2. januarja istega leta sta datirani kupni pismi, sklenjeni med vdovo Raspovo in Matevžem Segallo, prvo pismo za tri njive, drugo pa za kajžo s senikom in za travnik v Hrastnici (prav tam, pag. 10/Nr. 7, pag. 11/Nr. 10). Zdi se, da je bila druga Segallova hiša identična z Raspovo kajžo.

zapuščinskih inventarjih pogrešamo.⁷⁹ Vse druge nepremičnine iz davčne napovedi je imel že pred priselitvijo v mesto. Huba in kajža v Stražišču, ki ju je posedoval od leta 1687, sta bili namreč še bratovi,⁸⁰ zastavljeno desetino so v svobodniški imenjski knjigi prepisali nanj leta 1692,⁸¹ za travnike – enega je kupil leta 1687 in enega leta 1694 – pa mu je loški glavar v letih 1689 in 1697 izdal fevdna pisma.⁸² Ko je dobil plemiški naslov (1705), je bila njegova posest torej še zelo skromna in preden se je deset let pozneje (1715) povzpел do lastnika gospodstva Bela Peč, se je povečala le za malo. Tako je leta 1706 od Franca Nušdorferja kupil desetino od osmih hub in nekaj rovtov na Sorškem polju. Ko so kupljeno desetino naslednje leto, 1707, vpisali na Segalovo ime v imenjsko knjigo z imenjsko rento 2 goldinarjev ter 46 krajcarjev in pol, so tja prenesli še njegovo manjšo, nekoč Schwarzovo desetino, dotlej vodeno v imenjski knjigi za svobodnike. S skupno 4 goldinarji in pol imenjske rente, ki je temeljila na dveh desetinah, je bil Matevž pl. Segalla tedaj še zelo neopazen zemljiški gospod.⁸³

Veliko pomembnejši od zemljiške posesti so bili njegovi **trgovski in denarni posli**, o katerih je sam kratko spregovoril v prošnji za plemstvo, nekatere podrobnosti pa se skrivajo v zapuščinskih inventarjih. Regesti listin v inventarjih namreč povedo, s kakšnim blagom je trgoval, kakšne vrste poslov je sklepal in s kom. Še zdaleč ni šlo (več) samo za trgovino s platnom, ki v regestih sploh ni omenjena. Namesto te srečamo v njih zakup vinskega daca, trgovino z železnimi izdelki in posojanje denarja.

Še pred koncem 17. stoletja, ko je nemara še prebival na hubi v Stražišču, je Matevž vzel v zakup pobiranje vinskega daca na tleh škofjeloškega gospodstva, v t. i. Loški četrti. Zakupnik je ostal najbrž brez prekinitve vsaj do leta 1720 oziroma, kot vse kaže, do smrti dve leti pozneje. Za kako donosen posel je šlo, pričata pobotnici ljubljanskega trgovca Jakoba pl. Schellenburga, da je leta 1699 prejel od Matevža 5900 goldinarjev nemške veljave in naslednje leto še dobrih 1012 goldinarjev. Pobotnico neznane vrednosti je Schellenburg izdal Segalli tudi leta 1709,

med temi dokumenti pa so bili še predloženi računi Lovrenca Feichtingerja, ki je vinski dac upravljal.⁸⁴ Matevž Segalla je pobiranje te dajatve, posrednega davka deželnim stanovom, prepustil prijatelju Feichtingerju najpozneje tedaj, ko se je kot novi lastnik belopeškega gospodstva (od 1715) preselil na Jesenice. Kot upravitelj vinskega daca v Segalovem zakupu je Feichtinger nazadnje izpričan leta 1720 ob predložitvi računa Matevžu,⁸⁵ o »gospodu imetniku daca« brez imena pa je v zvezi z vinom govor še v njegovem prvem zapuščinskem inventarju leta 1722.⁸⁶

Nemajhne dobičke je povzpeticu Matevžu prinašala tudi trgovina z železnimi izdelki. Tako je v letih 1700 in 1702 sklenil pogodbi z Janezom Kappusom, po katerih mu je bil ta plemeniteni kamnogiški fužinar dolžan dobavljati želeje.⁸⁷ Iz prvih let 18. stoletja je znana še pobotnica istega Janeza Kappusa za 1000 goldinarjev, njegova zadolžnica za 400 in zadolžnica Marka Antona Kappusa za 1000 goldinarjev, ki so se očitno vse glasile na Segallo.⁸⁸ Precej verjetno so se na železnino nanašale v zapuščinskih inventarjih navedene zadolžnice (obligacije) v italijanščini. Skupaj z njimi so popisali tudi italijansko pogodbo (instrument) nekega Guida Ubalda Sforzalina (1709), ki mu je moral Segalla dobaviti 36 kosov neugotovljenega trgovskega blaga črne barve, imenovanega »šaja« (*von schwarzen Shaja*).⁸⁹ Nemara je Matevž kot deležnik ali partner tudi sam posegel v fužinarstvo. Na to bi lahko v njegovi zapuščini kazal fascikel dopisov, med katerimi sta bili poravnalna pogodba, ki jo je leta 1714 sklenil z Marijo Renato grofico Barbo za »tovarno« (*Fabrique*) pri Treh klavirih v Tržiču, in grofičina zadolžnica za 1000 goldinarjev.⁹⁰

Regesti listin v zapuščinskih inventarjih kot tretjo Matevževu dejavnost dokumentirajo posojanje denarja. Poleg prej omenjenih zadolžnic je v njegovih zapuščinskih inventarjih še nekaj takih z manjšimi vrednostmi.⁹¹ Iz inventarja, nastalega leta 1726, prvič tudi izvemo, da je prek rubeža prišel neznano kdaj do lastništva Garzonijeve hiše v Ljubljani, ki je stala pri

⁷⁹ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 2–3.

⁸⁰ Gl. op. 10.

⁸¹ Gl. op. 41.

⁸² ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 12–13/Nr. 14–17, pag. 18/Nr. 38, pag. 19/Nr. 39, pag. 22/Nr. 50.

⁸³ Matevževi zapuščinski inventarji govorijo o poravnalni pogodbi, ki jo je 28. septembra 1707 sklenil s Francem Bogatajem za žitno desetino in desetino od prirastka živine na osmih hubah in nekaj rovtih na Sorškem polju; desetino je kupil od Franca Nušdorferja (prav tam, pag. 16/Nr. 28). Istega dne je Bogataj izdal Segalli pobotnico za plačano kupnino (prav tam, pag. 23/Nr. 55). Ob vpisu v plemiško imenjsko knjigo je navedeno, da gre za desetino Gašperja Nušdorferja, istega leta pa je sledil pripis nekdanje Schwarzove desetine, dotlej vodene v svobodniški imenjski knjigi (ARS, AS 173, knj. 6 (1662–1756), dodani listi, fol. 17).

⁸⁴ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 17/Nr. 35.

⁸⁵ Prav tam, pag. 28–29/Nr. 77.

⁸⁶ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 9. 7. 1722, pag. 124.

⁸⁷ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 26/Nr. 65. – Janez Kappus iz stare fužinarske rodbine v Kamni Gorici je bil plemeniten leta 1693 s predikatom pl. Pichelstein. O njem: Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 303; prim. Frank, *Standeserhebungen. 3. Band*, str. 8.

⁸⁸ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 14/Nr. 21, pag. 14–15/Nr. 23.

⁸⁹ Prav tam, pag. 23/Nr. 52. – V drugih inventarjih je »šaja« zapisano kot *Schaia* (npr. 27. 9. 1723, pag. 62/Nr. 52; 26. 4. 1726, pag. 50/Nr. 52).

⁹⁰ Prav tam, pag. 19/Nr. 40. – Matevževga imena sicer ni najti v Müllnerjevi zgodovini železarstva (Müllner, *Geschichte des Eisens*).

⁹¹ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 16/Nr. 29, pag. 26/Nr. 67.

Nemških vratih (blizu Križank) in kjer je tedaj živila družina njegove hčerke, poročene pl. Janežič.⁹²

Ključno za materialni in socialni vzpon Matevža Režena – Segalle je bilo torej njegovo škofjeloško obdobje, ki je trajalo približno poldrugo desetletje do leta 1715. Precej manj sreče je imel v tem času osebnem življenju, saj je pokopal dve ženi in polovico otrok. Zaradi izgubljenih mrljskih matic mestnega vikariata ne vemo, kdaj natanko in kako so si člani njegove družine sledili na oni svet. Kot gre soditi po šmartinskih matičnih knjigah, mu v Strazišču ni umrl niti eden od petih tam rojenih otrok,⁹³ po preselitvi v Škofjo Loko pa je smrt vedno znova trkala na vrata njegovega doma. Prva žena Doroteja je preminila med pozno jesenjo 1704, ko je povila zadnjega otroka, in začetkom leta 1706. Pri krstu Feichtingerjevega otroka 7. marca 1706 se namreč kot botra pojavi nova gospa pl. Segalla z imenom Marija Ana (*Dna Praenobilis Maria Anna Shegallin*),⁹⁴ ki je med letoma 1707 in 1712 rodila kar šest otrok, vsako leto po enega. Krščeni so bili v naslednjem zaporedju: 9. januarja 1707 Maksimilijana Rozalija, 8. januarja 1708 Gašper Tadej, 28. junija 1709 Janez Krstnik Anton, 2. avgusta 1710 Danijel Sigfrid, 26. septembra 1711 Franc Mihael in 2. oktobra 1712 Marija Ana. Nabor botrov in prič je bil pri teh otrocih, rojenih že kot plemiških, temu ustrezno za stopnjo imenitnejši. Razen pri krstu zadnjega, ki je imel tako za oba botra kot za krstno pričo neplemiče, ni ob krstniku nikoli manjkalo eden od zakoncev pl. Halden – loški glavar Jožef Anton Evzebij in njegova soproga Ana Marija –, pojavljala sta se že znana zakonca pl. Schellenburg, enkrat župnik Hudačut, sicer pa dobro znani Lovrenc Feichtinger, zdaj mestni svetnik, svetnikova soproga Marija Veronika Yppar in Marija Ana Snedic.⁹⁵

Tudi izvor Matevževe druge žene Ane Marije ni znan, gotovo je le, da mladoporočenca nista stopila pred oltar v Škofjo Loko, Stari Loko in Šmartinu pri Kranju.⁹⁶ Glede na to, da žene po krstu zadnjega otroka ni več najti kot krstne botre, kar je bila prej dokaj pogosto,⁹⁷ in ker njeno smrt pogrešamo v jese- niški mrljski matici, je umrla še v Škofjo Loko, preden se je družina po nakupu gospostva Bela Peč (1715)

preselila na Jesenice.⁹⁸ Od enajstih otrok, ki so se Matevžu rodili do leta 1709, jih je omenjenega leta, ko je sestavil svojo prvo oporoko, živelo sedem, pet hčerk iz prvega zakona ter hči in pravkar rojeni sin iz drugega.⁹⁹ Za tem sinom, ki je kmalu umrl, sta v Škofjo Loko prišla do leta 1712 na svet še dva sinova, a sta tudi njuni življenji prav kmalu ugasnili. Matevž namreč v dveh oporokah iz let 1720 in 1721 govori le o šestih hčerkah in o sinčku, rojenem v tretjem zakonu.¹⁰⁰

Dve starejši hčerki sta zapustili očetov dom še v Segallovem škofjeloškem obdobju. Najprej se je v domači Škofjo Loko 19. januarja 1709 omožila najstarejša Frančiška Barbara (* 1689), ki je postala žena Sigmunda Bognerja, označenega v poročni matici kot *Nobilis D(omi)nus*.¹⁰¹ Njen četrto stoletja starejši soprog (* 1664) ni bil plemič, ampak meščanski sin iz Ljubljane,¹⁰² kjer sta zakonca po poroki tudi živela.¹⁰³ Istega leta (1709) pravi Matevž v svoji prvi oporoki, da so hčerko Katarino (* 1694) že sprejele ljubljanske klarise, vendar tedaj še ni bila preoblečena.¹⁰⁴ Kot bomo videli, je pozneje očitno prestopila k uršulinkam, za njo pa je Matevž poslal v samostan še eno hčerko. Vstopanje v redovno življenje je bilo v številčnih plemiških družinah običajna praksa, toda Matevž Segalla je moral biti tudi sicer zelo veren človek. Kot izhaja iz njegovih oporok, je namenil Cerkv precejšnje vsote za svoj dušni blagor in razna volila. Poleg tega je že leta 1703, ko je moral biti na vrhuncu življenjskih moči, ustanovil pri Marijini cerkvi na Sv. Višarjah mašno ustanovo za branje dveh maš na leto.¹⁰⁵

Naj prikaz Matevževega škofjeloškega obdobja sklenemo z njegovo **prvo oporoko**, napisano 3. julija 1709 v Škofjo Loko.¹⁰⁶ Tedaj je že bil plemič, star 44 let, drugič poročen in oče sedmih živčih otrok, zadnjo voljo pa je sestavil za vsak primer, če se ne bi vrnil z dolgega in nevarnega potovanja v italijan-

⁹⁸ NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, M 1672–1741.

⁹⁹ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709.

¹⁰⁰ ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

¹⁰¹ NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, P 1683–1736, pag. 146.

¹⁰² Bogner je bil sin Filipa Bognerja in Marte, krščen 14. aprila 1664 v Ljubljani kot Jurij Sigmund (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1653–1664, pag. 346).

¹⁰³ Barbara Frančiška se kot krstna botra pojavlja v Ljubljani vsaj od leta 1710 do 1753 (Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 49, 72, 95). Po sedmih letih zakona je tam rodila hčerko Marijo Ivano, krščeno 19. novembra 1716, ki je umrla 16. februarja 1719; v mrljsko knjigo je vpisana brez imena kot enoletni otrok »gospoda Bognerja« (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1712–1722, pag. 188; M 1658–1735, pag. 246).

¹⁰⁴ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709.

¹⁰⁵ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 22/Nr. 49.

¹⁰⁶ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709.

⁹² Prav tam, 26. 4. 1726, pag. 7–8. – Prej je bila hiša last Jerneja (Barthollo) Garzonija (prav tam, 20. 4. 1731, pag. 9).

⁹³ NŠAL, Kranj–Šmartin, Matične knjige, M 1683–1704.

⁹⁴ NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1702–1717, pag. 81.

⁹⁵ Prav tam, 105, 129, 170, 198, 228, 257. – Mati je pri prvih dveh otrocih pomotoma imenovana Marija Katarina. Mestni svetnik Pavel Yppar je bil pred tem mestni sodnik (Blaznik, *Škofja Loka*, str. 457).

⁹⁶ NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, P 1683–1736; ŽA Stara Loka, Matične knjige, P 1652–1719; ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, P 1684–1736.

⁹⁷ Marija Ana pl. Segalla je med letoma 1706 in 1710 botrovala vsaj šestkrat (NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1702–1717, pag. 81, 92, 119, 160, 161, 198).

sko Senegalijo. Drugi razlog za sestavo oporoke je bilo gotovo rojstvo sina Janeza Krstnika Antona, o katerem je Matevž zapisal, da ga je Bog z njim obdaril pred nekaj dnevi. Če mu bo Vsemogočni podaril življenje, naj bo ta sin glavni dedič, vendar ob izpolnitvi določenih pogojev. Kot prvo bi glavni dedič, če se Matevž ne bi vrnil s poti, moral prevzeti skrbniške obveznosti do njegovega brata Pavleta. V primeru, da svojega strica ne bi hotel prenašati pri sebi, je oporočitelj določil, naj ga vzame k sebi ena od hčerk, po Pavletovi smrti pa vsa njegova zapuščina pripade tistim, ki bodo zanj skrbeli. Petim hčerkam iz prvega zakona, od katerih je Barbara, poročena Bogner, svoj delež že prejela, je iz naslova dediščine po njihovi materi pripadalo po 1000 goldinarjev deželne veljave. Ostale, še neizplačane hčerke imenuje Matevž z imeni Urška (*Urßl*), Katarina, *Miedl* (tj. Ana Marjeta) in Rozalija, pri čemer z zadnjo ni mogel misliti Maksimilijane Rozalije (* 1707), saj se je ta rodila že v njegovem drugem zakonu in jo omenja prav s tem imenom, ampak je šlo očitno za Marijo Terezijo (* 1702), poznejšo dominikanko v Studenicah. Katarini, ki je že vstopila k ljubljanskim klarisam in bila odpravljena z 2000 kranjskimi goldinarji, je za primer, če ji to ne bi zadoščalo za preobleko, namenil še tisočaka, vendar skupaj z materino dediščino, da bo lahko vstopila v kak drug samostan. Najstarejši Franciški Barbari Bogner (Wagner) je poleg že prejete dote volil 4000 kranjskih goldinarjev, medtem ko je drugim trem hčerkam zapustil poleg dediščine po materi vsaki po 4500 goldinarjev deželne veljave in posebej še po 200 goldinarjev, toliko, kolikor sta stala bala in poročni prstan Franciške Barbare. Dediščino bi zadnje tri mladoletne hčerke prejele ob polnoletnosti, sin in glavni dedič pa bi bil svoje (pol)sestre dotlej dolžan šolati in stanu primerno vzdrževati. Svojega komaj rojenega sina Janeza Krstnika Antona je Segalla še zavezal, naj sestri Maksimilijani Rozaliji izplača iz očetove zapuščine 3000 kranjskih goldinarjev, vedel pa bo tudi, kako v skladu z deseto Božjo zapovedjo ravnati s svojo materjo, Matevžovo drugo ženo, ki je v zakon prinesla doto. Če bi sin umrl mlad, samski in brez naslednikov, bi si celotno Matevžovo premoženje na enake dele razdelile hčerke, razen tistih med njimi, ki bodo v samostanih. Za izvršitelja oporoke in skrbnika vsega svojega premoženja je Matevž do polnoletnosti glavnega dediča imenoval »svojega dragega gospoda bratranca (*Vättern*) in posebej ljubega prijatelja« Lovrenca Feichtingerja, ki bi v zahvalo prejel 130 ducatov ali 400 goldinarjev.

Oporoka razkriva, da je bil Matevž Segalla nepri-merno bolj premožen, kot je prikazal v napovedi premoženjskega davka šest let prej (1703). Tudi takrat ni mogel imeti samo 5400 goldinarjev premoženja. Poleg tega ga iz uvodnih določil testamenta spoznamo kot zelo vernega in radodarnega do Cerkve, še posebej do škofjeloških kapucinov, ki jim je poleg že darovanega zapustil še 400 nemških goldinarjev za

»fabriko«. Domača cerkev sv. Jerneja v Stražišču bi dobila vse, kar je Matevžu dolgoval neki Matija Rauber, po 50 kranjskih goldinarjev pa je namenil Marijini cerkvi v Crngrobu in župnijski cerkvi sv. Jurija v Stari Loki. Za njegovo dušo bi morali brati nič manj kot 800 maš (po ceni 24 krajcarjev deželne veljave), medtem ko naj bi Giovanni Battista in drugi bratje Vesconi izbrali pobožnega moža, ki bi romal k sv. Francišku v Assisi molit za Matevžovo dušo, za kar bi prejel šest cekinov.

Oporoka, ki je danes izjemen dokument za spoznavanje razmer v Segalovi družini, se je k sreči ohranila, čeprav je izgubila veljavnost tisti hip, ko se je Matevž Segalla živ in zdrav vrnil s potovanja v Italijo. To se je zgodilo še pred koncem leta 1709, saj so 2. avgusta 1710 nesli h krstu njegovega sina Danijela Sigfrida.¹⁰⁷ Tudi sicer je ta Matevžev testament kmalu začel izgubljati aktualnost, saj so na svet prihajali novi otroci, drug za drugim pa so pomrli oporočiteljev brat, druga žena in več otrok vključno s sinom glavnim dedičem. Problematični brat Pavle je preminil že naslednje leto 1710,¹⁰⁸ tako da je imel Matevž odtlej eno skrb manj in okoli 4000 goldinarjev kapitala več. Najpozneje leta 1711 je ena od hčerk, katere imena nam njegovi zapuščinski inventarji ne zaupajo, ostala v uršulinskem samostanu v Gorici. Predstojnica uršulink je namreč tedaj Matevžu izdala pobotnico za prejetih 1500 goldinarjev odpravnine.¹⁰⁹ Vse kaže, da je šlo za tedaj 17-letno Katarino, ki je bila v času nastanka očetove oporoke (1709) pri klarisah, vendar še ne preoblečena, Matevž pa je dopuščal možnost, da bo vstopila v kak drug samostan. Še več, pozneje je ni najti v nobenem od treh kranjskih samostanov klaris in tudi v očetovih oporokah (1720 in 1721) ni več omenjena, kar slej ko prej pomeni, da je mlada umrla. Še veliko mlajši je zapustil ta svet Matevžev komaj rojeni sin Janez Krstnik Anton (* 1709), ki naj bi po oporoki postal glavni dedič.¹¹⁰ Tako kot njegova mlajša brata je moral umreti, še preden je družina zapustila Škofjo Loko (1715/16).

Da se je oporoka sploh ohranila, smo lahko hvaležni Matevževi tretji ženi, po njegovi smrti vnovič poročeni baronici Grimšič (Grimschiz). Kot je zapisano na ovitku, jo je poslala Janezu Krstniku Prešernu. Tega moža je Matevž svoji zadnji oporoki leta 1721 imenoval za enega od dveh zaupnikov (*Mitwisser*).¹¹¹

¹⁰⁷ NŠAL, ŽA Škofja Loka, Matične knjige, R 1702–1717, pag. 170.

¹⁰⁸ Prav tam, M 1677–1715, fol. 73.

¹⁰⁹ Pobotnica z datumom je popisana v vseh Matevževih zapuščinskih inventarjih, a ni v nobenem imena hčerke, ampak zgolj oznaka »gospodična hči«, očitno zato, ker njenega imena ni bilo niti v pobotnici (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 9. 7. 1722, pag. 47–48/Nr. 42; 27. 9. 1723, pag. 53–54/Nr. 42; 26. 4. 1726, pag. 42–43/Nr. 42; 20. 4. 1731, pag. 44–45/Nr. 42, 28. 4. 1733, pag. 19–20/Nr. 42).

¹¹⁰ O Segalovih oporokah gl. op. 6.

¹¹¹ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

Vdova je s to staro oporoko nedvomno skušala izpodbijati veljavnost zadnje. Na ovitku je navedeno, da gre za testament iz leta 1722 (!) in da ga je vdova izročila odprtega 18. septembra 1723. Neznana roka je na več mestih prikrojila besedilo vključno z datacijo in se trudila prikazati, da je Segallovi glavni dedič najmlajši sin Jožef iz tretjega zakona, rojen leta 1719, oporoka pa da je nastala pozneje kot tista iz leta 1721, ki so jo priznali kot veljavno. Zato je vdova tudi priložila pismo, v katerem grof Saurau 24. novembra 1719 obvešča Matevža Segallo, da se mu je rodil sin (Jožef).¹¹² Vse to je bilo narejeno tako nespretno, da ograjno sodišče glede pristnosti oporoke nikakor ni moglo biti v dilemi. Po oporoki iz leta 1709 je Segalla napisal še dve (1720 in 1721), od katerih so kot pravo razumljivo prepoznali zadnjo, najmlajšo.¹¹³

Kot že znano, je medtem postal lastnik obsežnega gospodstva Bela Peč in se iz Škofje Loke preselil na Jesenice. Ker na Škofjeloškem ni imel omembe vredne posesti in je tam po pridobitvi plemiškega naslova prebival le eno desetletje, ga je krajevna zgodovina zlahka prezrla. Drugače kot drugi tamkajšnji plemeniteni trgovci – Oblaki–Wolkenspergi, Zanettiji, Lukančiči, Kunstli in Jenki pl. Jenkensheimi¹¹⁴ – Segallov rod na domačih tleh ni pognal korenin ne kot meščanski ne kot plemiški. Matevž pl. Segalla je sicer tudi kot belopeški gospod ostajal povezan z rodniimi kraji, vendar je bil tu veliko manj osebno prisoten. Ni prodal hiše v mestu, hube v Stražišču, desetine in

drugih zemljišč, ki jih vse najdemo še v njegovi zapuščini.¹¹⁵ Obdržal je tudi zakup vinskega daca¹¹⁶ in se vsaj občasno zadrževal v Stražišču, o čemer posredno priča pismo o rojstvu zadnjega sina, ki mu je bilo ob otrokovem rojstvu leta 1719 poslano »v Stražišče ali na Jesenice«.¹¹⁷ Toda pravi dom rodbine Segalla je bil zdaj na Jesenicah.

Matevž Segalla tako v škofjeloški krajevni zgodovini še nima ustreznega mesta. V Blaznikovem temeljnem delu *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)* zaman iščemo kakršno koli omembo Matevža Režena, Roknerja ali (pl.) Segalle.¹¹⁸ Ugotovitev po eni strani preseneča, po drugi pa niti ne, saj je povzpeticnik Matevž pustil v tamkajšnjih virih le malo sledov. Blaznik in kak drug zgodovinar bi nanj gotovo postal pozoren, če bi bila Segallova rodbina upoštevana v Schiviz von Schivizhoffnovih objavljenih podatkih o kranjskem plemstvu (1905), toda omenjeni avtor jo je pri obravnavi škofjeloških matičnih knjig povsem prezrl, ker je upošteval le matice od osemdesetih let 18. stoletja dalje.¹¹⁹ Na to pomanjkljivost je sicer še isto leto opozoril France Pokorn v kratkem prispevku v reviji *Dom in svet* in navrgel, da je bil pl. Segalla oče devetih v mestu rojenih otrok ter velik dobrotnik kapucinskega samostana.¹²⁰ Prav mogoče je, da tega pozabljenega škofjeloškega plemenitenca omenja še kakšno zgodovinsko delo, a zgolj bežno. Tudi kot lastnik gospodstva Bela Peč je Matevž pl. Segalla vzbudil le malo pozornosti, saj se doslej še ni zasedel v kastelološki in domoznanski literaturi. Le deloma je tega krivo dejstvo, da je belopeški grad danes v Italiji, kajti že v Segallovem času je bil sedež gospostva v t. i. Kosovi graščini na Jesenicah.¹²¹

Rodbina pl. Segalla dejansko ni imela veliko možnosti, da bi vzbudila večjo pozornost in dobila domičil v zgodovinskem spominu. Matevžu se je, kot bomo videli, rodilo v treh zakonih šestnajst otrok, vendar je rodbinsko ime ugasnilo že v drugi generaciji s smrtjo sina Jožefa, edinega od sedmih sinov, ki ni umrl v otroštvu. Povzpeticnik Matevž pl. Segalla je imel neprimerno več sreče s hčerkami, saj jih je odrastlo najmanj šest, toda od štirih omoženih preživel in nadaljevalo njegov rod je le potomstvo ene.

¹¹² Datacija »Škofja Loka, 3. julija 1709« je prečrtana in nadomeščena z letnico 1722. Prečrtano je tudi ime glavnega dediča, Matevževga komaj rojenega sina Janeza Krstnika Antona, nad njegovim imenom pa navedeno Jožefovo. Kjer govori oporočitelj o najmlajši hčerki Maksimilijani Rozaliji, je falsifikatorjeva roka nadpisala še ime pozneje rojene mlajše hčerke Marije Ane.

¹¹³ ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721. – Na obeh izvodih, izvorniku in prepisu zadnje oporoke, je navedeno, da je bila ta odprta že 7. junija 1722. Ker je Matevž po ljubljanski mrliški matici umrl šele naslednji dan, se je pri enem od obeh datiranj očitno zgodila napaka – bodisi pri navedbi dneva smrti bodisi pri dataciji odprtja testamenta. Nemara je bil 8. junij 1722 v resnici dan Matevževga pokopa, in ne smrti.

¹¹⁴ Vse navedene trgovske rodbine so na Škofjeloškem že kot meščanske oziroma plemiške prebivale več rodov. Oblaki pl. Wolkenspergi, po rodu iz Polhograjskega hribovja in plemeniteni leta 1688, so nepretrgano živeli v Puštalu več kot tristo let, vse do leta 2012 (Preinfalk, *Plemiške rodbine*. 17. stoletje, str. 192–205). Zanettiji, ki so izvirali z Beneškega in spadali med plemiče od leta 1661, so odtlej prebivali v Škofji Loki še dve generaciji (prav tam, str. 206–212). Po plemenitvi so ostali s Škofjo Loko manj povezani Lukančiči pl. Hertenfelsi, od leta 1671 plemiči in od 16. stoletja izpričani kot škofjeloški meščani (prav tam, str. 102–110), ter še manj Kunstli pl. Baumgartni, prvotno podložniki v Pungrtu, nato škofjeloški in ljubljanski meščani ter plemeniteni kot prvi leta 1646 (prav tam, str. 85–90). Segalovi zgodbi je bila najbolj podobna zgodba leta 1749 plemenitenih in slabih sto let pozneje (1845) v Škofji Loki izumrlih Jenkov pl. Jenkensheimov, katerih začetnik, škofjeloški meščan, se je ukvarjal s trgovino s platnom (Preinfalk, *Plemiške rodbine*. 18. stoletje, str. 77–82).

¹¹⁵ Prvič so vse nepremičnine popisane šele v revidiranem zapuščinskem inventarju iz leta 1726 (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 26. 4. 1726, pag. 6–10).

¹¹⁶ Gl. op. 84.

¹¹⁷ Gl. op. 149.

¹¹⁸ Blaznik, *Škofja Loka*.

¹¹⁹ Prim. Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 284–285.

¹²⁰ Pokorn, *Der Adel in den Matriken*, str. 567.

¹²¹ Kot lastnika gospostva Bela Peč navaja Segallo Majda Smole (*Graščine*, str. 76). Ivan Stopar ga je med posestniki jeseniškega dvorca (sedeža belopeškega gospostva) kot manj pomembnega izpustil (Stopar, *Grajske starobe*, str. 66). Prav tako ga nima Ivan Jakič v leksikonu slovenske grajske zapuščine, kjer ga pogrešamo tudi na imenskem seznamu v dopolnjenem ponatisu (Jakič, *Vsi slovenski gradovi*, 1997, str. 166–167; isti, *Vsi slovenski gradovi*, 1999, str. 166–167, 460).

Zgornjesavski gospod in kranjski deželan

Po pridobitvi meščanstva in kmalu nato še plemstva je tretja prelomnica v Matevževem življenju leto 1715. Najprej je na pragu pomladi kupil gospostvo Bela Peč, pol leta pozneje pa so kranjski deželni stanovni ugodili njegovi prošnji za sprejem med deželane. Za pl. Segallo se je začelo novo, zadnje življenjsko obdobje, ki je trajalo do njegove smrti sedem let pozneje, leta 1722. Z družino se je kmalu po nakupu belopeškega gospostva preselil na Jesenice, kjer je bil gosposčinski upravni sedež, in se kot dvakratni vdovec še tretjič oženil, tokrat novemu družbenemu položaju primerno: kot plemič, premožen zemljiški gospod in deželan je pred oltar lahko prvič povedel plemkinjo.

Nakup gospostva Bela Peč je bil za Segallo, ki je kljub poplemenitvenju živel življenje loškega meščana in trgovca, zelo velik dosežek. Njegova dotedanja posest, sestavljena iz dveh hiš v Škofji Loki, hube v Stražišču, nekaj zemljišč in dveh desetih, ni bila primerljiva s tem, kar je prišlo v njegovo last 26. marca 1715. Tega dne je z lastnikoma belopeškega gospostva Ludvikom Gundakarjem grofom Kobenzlom in njegovo ženo Ano Katarino, rojena grfico Trileck, sklenil kupoprodajno pogodbo za obsežno gospostvo z deželskim sodiščem. Po imenjski knjigi je gospostvo Bela Peč izkazovalo kar 146 goldinarjev, 7 krajcarjev in pol imenjske rente, 137 hub in 5/6 ter tretji denarič v višini 49 goldinarjev in 42 krajcarjev. Kupnina je znašala 66.000 goldinarjev nemške veljave, od česar je bil kupec dolžan v dobrem mesecu, tj. do začetka maja 1715 poravnati 40.000 goldinarjev, preostalih 26.000 pa s pet odstotnimi letnimi obrestmi v roku dveh let, vsako leto 13 tisočakov.¹²² Glede na Segallovo dotedanjo imenjsko rento od obeh desetih – pičle štiri goldinarje in pol – je bila novopridobljena večja kar za 32,5-krat, kupnino pa je najverjetneje poravnal brez zamude, saj ni ob smrti dolgoval ničesar. Če vsoto 66.000 goldinarjev primerjamo s 5400 goldinarji, na kolikor je ocenil vse svoje imetje ob napovedi izrednega premoženjskega davka 12 let prej, leta 1703,¹²³ je šlo za 12-krat višjo vrednost, pri čemer v kupnino ni bila vključena celotna vrednost Segallovega imetja. Leta 1703 kajpak ni navedel realne vrednosti, toda razlika je vseeno zelo velika. V obdobju dobrega desetletja je torej prišlo pri Segalli do izjemne akumulacije trgovskega kapitala in tega je zdaj prelil v zemljiško posest.

Belopeškega gospoda Matevža pl. Segallo, ki je na tem mestu zamenjal grofovski par Kobenzl, bi bilo težko primerjati s tistim Matevžem Reženom, stražiškim kmetom in svobodnikom, ki je približno petnajst let prej postal loški meščan in se začel podpisovati kot Segalla. Ne samo da se je medtem povzpел med plemiče (1705), ampak si je nabral pravo

bogastvo in se zavihtel med večje kranjske zemljiške gospode. Kot belopeški gospod zdaj ni okleval s prošnjo kranjskim deželnim stanovom za sprejem med deželane. Slabega pol leta po nakupu Bele Peči so ga 19. septembra 1715 vpisali v deželanske vrste.¹²⁴

O nagli preselitvi Segallove družine na **Jesenice**¹²⁵ priča navzočnost njenih članov v tamkajšnji krstni matici, začeni z naslednjo pomladjo 1716. Najprej se kot krstni boter pojavi Matevž, nato njegova tretja soproga Marija Suzana in zatem še hčerke. Za razliko od škofjeloških matic govorijo jeseniške o Segallah kot o »prečastiti gospodi« (*illustrissimus, perillustris*).¹²⁶ Njihov dom je postal dvorec sredi malega jeseniškega trga, ki ga Valvasor (1689) opisuje kot eno od lepih hiš, v kateri stanuje upravitelj belopeškega gospostva. Ta je po Valvasorjevih besedah prebival na Jesenicah iz praktičnih razlogov, da je bil lahko vedno in povsod pri roki, saj je Bela Peč ležala na skrajnem zahodnem robu gospostva.¹²⁷ Isti razlog je za naselitev v jeseniški upraviteljevi hiši vodil Matevža Segallo. Belopeški grad onstran savskega razvodja se mu je očitno zdel preveč oddaljen in najverjetneje tudi premalo udoben, kolikor že tedaj nemara sploh ni bil več primeren za bivanje. Valvasor (1689) ga prikazuje še v polni funkciji,¹²⁸ medtem ko je na Florijančičevem zemljevidu Kranjske (1744) vrisan kot že opuščen.¹²⁹ Več kot pomenljivo je dejstvo, da v Segallovem zapuščinskem inventarju (1722) ni niti omenjen in da so vse pokojnikovo premoženje popisali na Jesenicah.¹³⁰ Segallovi novi dom, prej torej upraviteljevo domovanje, je bila stavba, ki jo danes poznamo kot Kosovo graščino in je dobila to ime šele v 19. stoletju, potem ko je Franc Kos leta 1810 kupil belopeško gospostvo od vnukinje Matevža Segalle.¹³¹ Današnja Kosova gračina je nova ali vsaj povsem prezidana naslednica gosposčinskega dvorca, ki naj bi bil pozidan leta 1521. Valvasor (1679) prikazuje enonadstropno stavbo na pravokotnem tlorisu, ki je v tej obliki lahko nastala že v 16. stoletju,¹³² ne vemo pa, koliko je spremenila podobo do Segallovega nakupa gospostva leta 1715 in v času njegovega lastništva.

¹²⁴ ARS, AS 2, I. reg., šk. 847, Pisma deželanstva, S–24, 19. 9. 1715.

¹²⁵ V Škofji Loki so Segalle fizično zadnjič izpričani 16. oktobra 1714, ko je bil Matevž priča pri krstu Feichtingerjevega sina (NŠAL, ŽA Škofja Loka, Maticne knjige, R 1702–1717, pag. 326).

¹²⁶ Matevž Segalla je na Jesenicah prvič botroval 30. aprila 1716, in sicer otroku tamkajšnjega (gosposčinskega) upravitelja (NŠAL, ŽA Jesenice, Maticne knjige, R 1700–1745, pag. 96). 9. aprila 1717 se kot botra prvič pojavi njegova zadnja žena Marija Suzana, rojena Semenich (*nata Shemenizin*), v naslednjem letu pa hčerke Ana Marija Marjeta, (Marija Maksimilijana) Rozalija in Barbara, poročena Bogner (prav tam, pag. 101, 110, 130, 132).

¹²⁷ Valvasor, *Die Ehre XI*, str. 21.

¹²⁸ Prav tam, str. 641, 642 (bakrorez).

¹²⁹ Florijančič, *Deželopisna karta*, list 1.

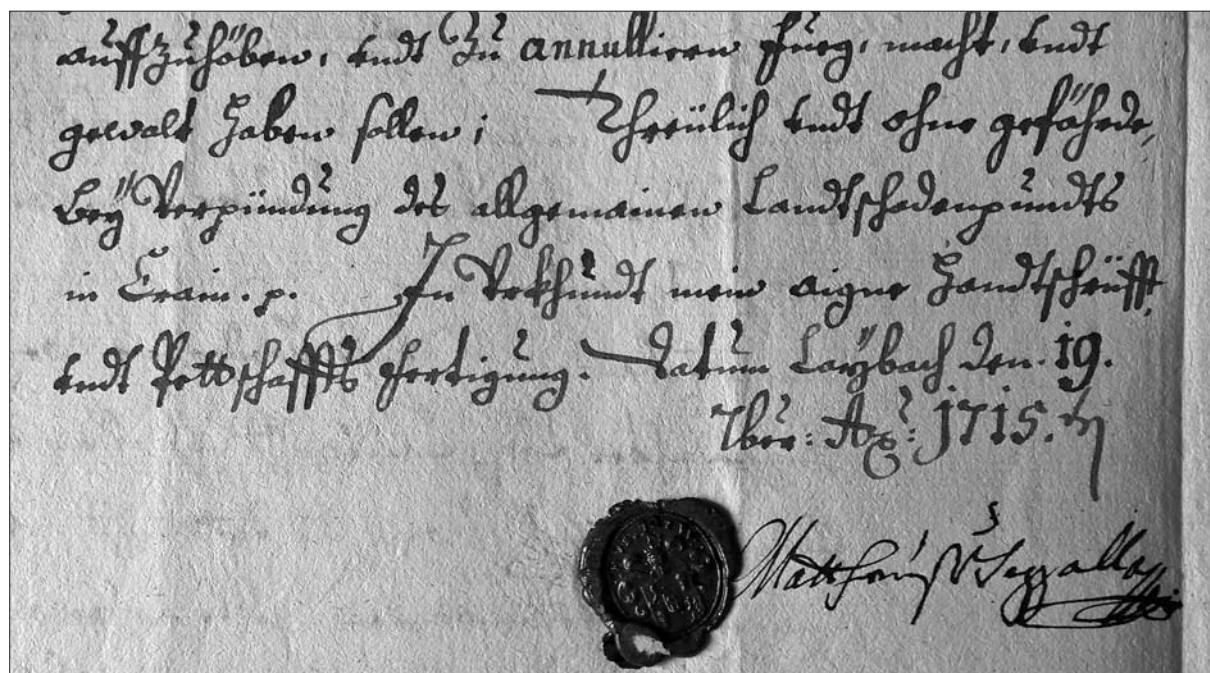
¹³⁰ O tem in naslednjih zapuščinskih inventarjih gl. op. 5.

¹³¹ O lastnikih gospostva Šmole, *Graščine*, str. 76.

¹³² O stavbi: Stopar, *Grajske stavbe*, str. 67–68.

¹²² ARS, AS 1063, št. 2829, 1715 III. 26., Ljubljana.

¹²³ Gl. op. 76.

Podpis in pečat Matevža pl. Segalle pod reverz ob sprejemu v kranjsko deželanstvo 19. septembra 1715 (ARS, AS 2, I. reg., šk. 847, Pisma deželanstva, S–24, 19. 9. 1715).

Matevž Režen – pl. Segalla je kot trgovec z železom seveda že prej dobro poznal tako Jesenice kot Belo Peč, saj je šlo za dve močni kranjski železarski središči. Prejkone so prav pogosti poslovni stiki s tem delom Gorenjske »krivi«, da je kupil belopeško gospostvo in preživel svoja zadnja leta na Jesenicah. Čeravno so ga tu dobro poznali še kot trgovca, pa s seboj v Zgornjesavsko dolino vendarle ni tovoril ali vsaj ni želel tovoriti svoje kmečke in meščanske preteklosti. Belopeško gospostvo je kupil že kot plemič in je v očeh svojih podložnikov tem laže postal »pravi« gospod.

Kot bomo videli, sicer ni živel razkošno, toda njegov način življenja se je zdaj v marsičem spremenil. Vprašanje je, koliko se je še ukvarjal s trgovino, kajti v zapuščinskem inventarju ne priča o tem nobena listina. Vsi regesti listin, povezani s to dejavnostjo, datirajo v čas pred letom 1715. Toda ne gre prezreti, da v oporokah iz let 1720 in 1721 govori o slikah, ki jih ima pri Domenicu Vesconiju v Benetkah.¹³³ Slednji je bil očitno eden od članov družine s tem priimkom (bratov), omenjene v Matevževi oporoki leta 1709.¹³⁴ Lahko da je Matevž pl. Segalla do zadnjega združeval obe vlogi, velikega zemljiškega gospoda in trgovca z železom, saj je vendar prebival v železarskem okolju. Vendar to ni bil več človek, ki bi se zadovoljil z neplemiško soprogo in z zeti brez predikata, četudi pridobljenega šele pred kratkim. Svoj novi položaj

deželana in plemiškega lastnika obsežnega gospostva je zdaj okronal s »svojem stanu primernimi« porokami z osebami, ki so imele tako kakor on plemiški naslov. Najprej se je s plemkinjo oženil sam, nato pa je poiskal »žlahtne« soproge tudi trem hčerkam, pri čemer možnost zadnje ni več doživel.

Skoraj brez dvoma spada že v ta čas Matevževa tretja poroka, in sicer z veliko mlajšo **Marijo Suzano pl. Semenich** iz zelo stare in razvejene kranjske plemiške rodbine. Mlada Semenicheva je postala njegova tretja žena pred 9. aprilom 1717, ko se v jeseniški krstni matici prvokrat pojavi kot krstna botra, navedena kot soproga Matevža Segalle in z dekliskim priimkom Semenich.¹³⁵ Kje in kdaj natanko sta mladoporočenca stopila pred oltar, žal ne vemo. Jeseniška poročna matica iz tega časa ni ohranjena, ker pa so se poroke praviloma odvijale v župnijah nevest, tako ali tako ni posebej verjetno, da bi se Matevž Segalla ženil v svoji župniji. Žal je pogrešana tudi poročna knjiga nevestine rojstne župnije Krka na Dolenjskem.¹³⁶ Potrjeno je le, da Matevž pl. Segalla svoje prve plemiške soproge ni popeljal pred oltar v Ljubljani.¹³⁷

Marija Suzana, kratko imenovana Suzana,¹³⁸ se je rodila na gradu Mačerole nedaleč od Muljave kot hči

¹³³ ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

¹³⁴ Prav tam, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709.

¹³⁵ NŠAL, ŽA Jesenice, Maticne knjige, R 1700–1745, pag. 101.

¹³⁶ Krampač, *Vodnik po maticnih knjigah*, str. 35, 48.

¹³⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Maticne knjige, P 1682–1718.

¹³⁸ Tako jo kot botro večkrat naslavlja jeseniška krstna matica (NŠAL, ŽA Jesenice, Maticne knjige, R 1700–1745, pag. 103, 114, 139, 149).

Jesenice po Valvasorjevi Topografiji Kranjske, 1679 (Topographia Ducatus Carnioliae Modernae, št. 13). Matevž pl. Segalla je upravljal svoje belopeško gospostvo iz dvorca v trgu, današnje Kosove graščine.

Volfa Rudolfa pl. Semeniča in Marije Terezije, rojene baronice Saurau. Kot izvemo iz krstne matične knjige župnije Krka, so jo krstili 30. avgusta 1693.¹³⁹

¹³⁹ V krstni matici ni vpisan kraj rojstva, oče je naveden samo kot Rudolf in s popačenim priimkom Semelz, mati pa brez deklisknega priimka (NSAL, ŽA Krka, Matične knjige, R 1676–1697, s. p.). Do vpisa v krstni matici so privedli poznejši podatki o Mariji Suzani, ponovno poročeni baronici Grimšič, ki govorijo o njenem lastništvu Mačerol po letu 1759 (Smole, *Graščine*, str. 277), ter navedbe o starosti ob smrti leta 1763 v Ljubljani. Po ljubljanski mrliški matici je Marija Suzana pl. Grimšič (de Grimschiz) umrla 4. maja 1763 v starosti 70 let, njeno truplo pa so prepeljali na grad Mačerole in ga tam pokopali (NSAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1735–1770, pag. 255). Mrliška matica župnije Krka ob njenem pogrebu 6. maja 1763 pove, da je bila pokopana na pokopališču pri sv. Janezu Krstniku pod Kravjekom, bilo pa naj bi ji okoli 68 let; starost so, kot kaže, popravili na okoli 69 let (ŽA Krka, Matične knjige, M 1757–1770, s. p.). Identičnost s Segalovo tretjo ženo najbolj neposredno potrjuje njena oporoka, v kateri omenja sina Jožefa pl. Segallo in sestro Katarino pl. Semenič (ARS, AS 308, III. serija, lit. G 1–156, G–70, 3. 3. 1763). Sekundarni genealoški viri se pri navedbah imen njenih staršev razhajajo. Po Segalovem rodovniku v Zbirki rodovnikov Arhiva Slovenije naj bi bil oče Suzane pl. Semenič Franc Vajkard z Dol pri Litiji (*zum Thal*), mati pa Marija Saloma, rojena baronica Moscon (ARS, AS 1075, šk. 7, št. 235, Segalla). Pravilen je samo podatek, da je imela neporočeno sestro Katarino (*Katherl*), ki naj bi leta 1773 umrla v Dolah, stara 88 let. Iz zapuščinskega inventarja Marije Suzane je namreč razvidno, da je za sestro Katarino pl. Semenič poravnala neke obveznosti, zadevajoče posest Dole (ARS, AS 309, šk. 38, fasc. XIX, lit. G–129, 5. 6. 1763, pag. 31/Nr. 17). Po Lazarinijevi genealoški zbirki je bil njen oče Jožef pl. Semenič, mati pa Terezija grofica Saurau. Pravilno je le ime matere, ki je bila sicer rojena samo kot baronica Saurau in ne kot grofica, medtem ko je imel Lazarini Suzaninoga

Matevževa tretja žena, od njega mlajša kar 28 let, je imela globoke plemiške korenine po obeh starših, ob njeni poroki že nekaj let pokojnih.¹⁴⁰ Rod kranjskih Semeničev je od 14. stoletja izpričan v Beli krajini, od koder se je pozneje razširil po Kranjskem,¹⁴¹ na

dejanskega očeta Rudolfa pl. Semeniča za njenega deda in Jožefovega očeta (ZAL, LJU 340, Lazarinijeva genealoška zbirka, šk. XVII, Semenitsch). Mater Terezijo pozna Lazarini samo kot baronico, hčerko Franca Ernesta barona Sauraua in Felicite, rojene grofice Paradeiser (prav tam, šk. II, Saurau). Taisti Franc Ernest je tudi v zapuščinskem inventarju, sestavljenem leta 1673 na Črnelem, imenovan zgolj baron, njegova soproga pa kot rojena grofica Paradeiser (ARS, AS 309, šk. 101, fasc. XXXXII, lit. S–44, 8. 11. 1673, pag. 1). Da Terezija ni bila povzdignjena v grofico niti pozneje, ko je že bila poročena z Volfom Rudolfom pl. Semeničem, dokazuje možev zapuščinski inventar iz leta 1712, v katerem je naslovljena kot rojena baronica (!) Saurau (ARS, AS 309, šk. 105, fasc. XXXXIII, lit. S–98, 27. 4. 1712, pag. 18–19/Nr. 15). Kot grof se je od leta 1676 smel naslavljal le njen brat Ferdinand Ernest (Frank, *Standeserhebungen. 4. Band*, str. 226).

¹⁴⁰ Oče Volf Rudolf pl. Semenič je preminil nekaj tednov pred 27. aprilom 1712, ko je na Mačerolah nastal inventar njegove zapuščine (ARS, AS 309, šk. 105, fasc. XXXXIII, lit. S–98). V njem je omenjen testament Marije Terezije, rojene baronice Saurau (prav tam, pag. 18–19/Nr. 15), ki pravi, da je bila soproga tedaj že pokojna. Varuh Semeničevih otrok je zato postal njegov brat Jurij Danijel (pag. 3). Mrliške matične knjige župnije Krka iz tega časa niso ohranjene (Krampač, *Vodnik po matičnih knjigah*, str. 48).

¹⁴¹ O Semeničih gl. zlasti Golec, *Gradivo za zgodovino Semeničev*, str. 25, 108–114; Slana, *Lastniki gradov*, str. 579–585. O poreklu Semeničev ni trdnih podatkov. Valvasor se ni upal sklicevati na izvor rodbinskega imena po Semiču, ki je bil sicer potrjeno v njihovih rokah (Valvasor, *Die Ehre XI*, str. 547). Semeniči bi bili lahko izvorno belokranjsko plemstvo

*Kosova graščina na Jesenicah danes
(foto B. Golec, avgust 2016).*

Mačerole v začetku 17. stoletja.¹⁴² Očetova posest, deloma sestavljena iz imenj pri Semiču, je bila sicer precej skromna.¹⁴³ Po materini strani je Marija Suzana izvirala iz baronske rodbine Saurau s Črnelega.¹⁴⁴ Tako je imel povzpnetnik Matevž Segalla za zadnjo taščo nič manj kakor rojeno baronico. Ko se je oženil s Suzano, njena mati Marija Terezija pl. Semenič, rojena baronica Saurau, sicer ni več živela,¹⁴⁵ kar pa teže samega dejstva ne zmanjšuje.

Vprašanje, koliko otrok je Marija Suzana rodila svojemu možu, ostaja odprto. V jeseniški krstni matici ne najdemo krsta nobenega,¹⁴⁶ na svet pa sta prišla vsaj dva. Kot bomo videli, je v Segallovih zadnjih dveh oporokah (1720 in 1721) naveden z imenom le sin Jožef, vendar govori Matevž v popravkih prve in v drugi oporoki obakrat sumarno o hčerkah iz prvega, drugega in tretjega (!) zakona ter v množini o otrocih (!) iz tretjega zakona.¹⁴⁷ Potemtakem je morala poleg Jožefa obstajati najmanj ena hčerka, ki je očitno živela vsaj še leta 1733, ko se v reviziji Matevževe zapuščine omenja varuh njegovih otrok iz tretjega zakona,

srednjeveškega izvora ali pa priseljenci, najverjetneje s Hrvaškega (Kos, *Urbarji*, str. 72).

¹⁴² Valvasor, *Die Ebre XI*, str. 364; Smole, *Graščine*, str. 277.

¹⁴³ Po kranjski imenjski knjigi je imela posest Mačerole, last Volfa Rudolfa pl. Semeniča, le dobrih 25 goldinarjev imenjske rente (ARS, AS 173, knj. 6 (1662–1756), fol. 134). V zapuščinskem inventarju Volfa Rudolfa pl. Semeniča s Semiča (*zum Siemitsch*) so v rubriki Nepremičnine sumarno navedeni posest Mačerole na Dolenjskem in imenja na območju Semiča (ARS, AS 309, šk. 105, fasc. XXXXIII, lit. S–98, pag. 11–12).

¹⁴⁴ Gl. op. 139.

¹⁴⁵ Gl. op. 140.

¹⁴⁶ NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, R 1700–1745.

¹⁴⁷ ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721. – V zapuščinskem inventarju Marije Suzane pl. Segalla, vnovič omožene baronice Grimšič, iz leta 1763, najdemo zapis, da so bili med njeno zapuščino v Ljubljani tudi portreti dveh njenih otrok in pokojnega moža (Jurija) Adama barona Grimšiča (ARS, AS 309, šk. 38, fasc. XIX, lit. G–129, 5. 6. 1763, pag. 33).

čeravno je vnovič omožena vdova Marija Suzana navedena le kot zastopnica sinčka Jožefa.¹⁴⁸ Hči je bila bodisi starejša bodisi mlajša od sina, za čigar rojstvo izvemo iz pisma, ki ga je 24. novembra 1719 napisal njen stric Ferdinand Ernest grof Saurau. S hitro pošto ga je iz svojega dvorca Mala Loka pri Ihanu poslal Matevžu pl. Segalli na dva naslova, v Stražišče in na Jesenice (*Strasische oder Asling*), ker ni vedel, kje se bo novorojenčev oče tedaj nahajal. Sporočil mu je, da je njegova soproga ob pol peti uri srečno rodila zdravega dečka, in ga prosil za odločitev glede krsta.¹⁴⁹ Kot vse kaže, je Matevž sklenil, naj bo otrok krščen v Ihanu, a zapisa o krstu ne poznamo, ker je ihan-ska krstna matica iz tega časa izgubljena.¹⁵⁰ Sinovo krstno ime se je, kot izvemo iz obeh očetovih oporok, glasil Jožef Franc Anton. Prejkone je Suzana pri svojih sorodnikih v Mali Loki rodila tudi hčerko, bodisi pred sinom ali za njim, vsekakor pa pred 22. marcem 1721, ko Matevž v oporoki omenja otroke (!) iz tretjega zakona.¹⁵¹

Zakaj njegova zadnja otroka nista prišla na svet na Jesenicah, izvemo posredno iz obeh oporok. Matevž in Suzana sta se marca 1719, približno osem mesecev pred rojstvom sina, sporekla. Kot bomo videli, pravi Matevž v prvi oporoki 16. februarja 1720, da je od tedaj minilo enajst mesecev, v drugi 22. marca 1721 pa, da je do nesoglasij prišlo pred dvema letoma. Suzane sodeč po jeseniški krstni matici kar nekaj časa ni bilo na Jesenicah. Po več botrovanjih v letih 1717 in 1718 ni šla tam za botro nobenemu otroku od 10. decembra 1718 do 20. januarja 1722, ko se v vlogi krstnih boter pojavljajo samo Matevževe hčerke.¹⁵² Medtem sta se zakonca tudi formalno pobotala, o čemer priča regest njune poravalne pogodbe z dne 25. avgusta 1721, sklenjene »zaradi spornega vzdrževanja« (*wegen des zwischen Ihnen strittig gewesten Vnterhaltung*).¹⁵³

¹⁴⁸ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 1, 68, 73 in 74. – V oporoki matere Marije Suzane iz leta 1763 sta od sorodstva omenjena samo njen sin Jožef kot glavni dedič in sestra Katarina (ARS, AS 308, II. serija, fasc. G 1–156, testament G–70, 3. 3. 1763). Vse kaže, da je hči že umrla in da ni imela potomcev.

¹⁴⁹ Pismo se je ohranilo kot priloga Matevževe prve oporoke iz leta 1709 (ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 3. 7. 1709). – O grofu Saurau kot lastniku Male Loke: Smole, *Graščine*, str. 278. – Sorodstveno razmerje med Ferdinandom Ernestom grofom Saurauom in Segalovo ženo Suzano, njegovo nečakinjo, najbolj neposredno izhaja iz regesta poravalne pogodbe (1688) v njegovem zapuščinskem inventarju, kjer je Suzanina mati Marija Terezija pl. Semenič izrecno navedena kot ena od Saurauovih sester (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIV, S–153, 24. 1. 1730, pag. 30–31). Grofovski naslov je bil baronu Ferdinandu Ernestu podeljen leta 1676 (Frank, *Standeserhebungen*, 4. Band, str. 226).

¹⁵⁰ Krampač, *Vodnik po matičnih knjigah*, str. 33.

¹⁵¹ ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

¹⁵² NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, R 1700–1745, pag. 114, 130, 132, 133, 138, 139.

¹⁵³ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 26/Nr. 66.

V istem času, ko je dobil zadnjega in edinega preživelega sina in prišel s tretjo ženo navzkriž, je Matevž Segalla pospešeno možil preostale odrasčajoče hčerke (med 1718 in 1722) in sestavil dve oporoki (1720 in 1721). Dve hčerki iz prvega zakona je, kot smo videli, odpravil od doma že v svojem škofjeloškem obdobju. Prvo je dal v zakon Sigmundu Bognerju, drugo pa poslal v samostan. Zdaj je moral poskrbeti še za mlajše. Trem je poiskal primerne ženine, ena je postala redovnica, medtem ko je bila najmlajša Marija Ana tedaj še otrok.

Malo preden se mu je rodil sin Jožef, je 17-letna hči Marija Terezija (* 1702) 9. julija 1719 v samostanu dominikank v Studenicah na Štajerskem oblekla redovno obleko.¹⁵⁴ Dve od treh tedaj poročenih Segallovih hčerk sta se zagotovo omožili v jeseniški župnijski cerkvi, njuni poroki pa sta bili vpisani v danes pogrešano poročno matično knjigo. Tako poznamo le datum poroke tretje hčerke, ki je pred oltar stopila v Ljubljani neposredno po očetovi smrti.

Prva je šla od doma Uršula Franciška (* 1697), kratko imenovana Uršula, ki se je omožila s Francem Adamom baronom Valvasorjem, približno 17 let starejšim lastnikom dvorca Medija pod Trojanami. Oklic njune poroke je vpisan 20. maja 1718 v oklicni knjigi ženinove domače župnije Vače, ki pravi, da naj bi bila nevesta doma iz župnije Šmartin pri Kranju – tam se je res rodila –, in da naj bi se mladoporočenca poročila v nevestini župniji.¹⁵⁵ Ker poroke v šmartinski poročni matici ni, kakor tudi ne v škofjeloški,¹⁵⁶ kjer je Uršula odrasčala, je na dlani, da so bile z nevestino župnijo mišljene Jesenice. Uršula pl. Segalla po pedigreju ni segala svojemu baronskemu ženinu niti do kolen, zato pa je v hišo prinesla odrešilno dediščino, brez katere bi bila Medija za Valvasorje skoraj gotovo izgubljena. Poroko med 21-letno Uršulo pl. Segalla in precej starejšim baronom Valvasorjem lahko imenujemo zveza med denarjem in nazivom, med petično plemenitenko in močno zadolženim baronom. Matevž Segalla je res dobil za zeta barona, toda za precej visoko ceno. Kot bomo videli, Uršulina dediščina ni zadoščala za pokritje Valvasorjevih dolgov, zato je moral petični Segalla primakniti za rešitev Medije še dodatna sredstva.¹⁵⁷

Druga hči Marjeta (* 1700), je očetov dom zapustila konec leta 1720 ali že v letu 1721. Iz Segallovih zapušinskih inventarjev poznamo poročni dogovor med Ano Marijo Marjeto pl. Segalla in doktorjem obojega prava Francem Antonom pl. Janežičem (Janeschitsch), sklenjen 13. novembra 1720.¹⁵⁸ Pol leta pozneje, 2. maja 1721, sta zakonca Janežič izdala Matevžu pobotnico za prejetih 8000 goldinarjev nemške veljave,¹⁵⁹ tj. toliko, kot je po Segalovi oporoki Marjeta dotlej že dobila dediščine.¹⁶⁰ Med obema datumoma je Janežič 15. januarja 1721 vzel v zakup Segalovo, prej Garzonijevo hišo v Ljubljani,¹⁶¹ v kateri je družina odtlej živela.¹⁶² Poroka je bila nedvomno na Jesenicah, saj jo v ljubljanski poročni matici pogrešamo.¹⁶³ Pl. Janežič, ki je tudi sam prihajal iz Ljubljane, kjer se je rodil leta 1693,¹⁶⁴ se po plemiškem staležu ni mogel primerjati z možem starejše sestre, zdaj baronice Valvasorjeve, saj je njegov oče Janez Anton, trgovec in več let ljubljanski župan, prejel plemiški naslov pl. Adlersheim šele leta 1716, dobra štiri leta pred sinovo poroko.¹⁶⁵

Enakega pokolenja kot Janežič je bil tudi soprog Maksimilijane Rozalije (* 1707), prve Segallove hčerke iz drugega zakona, Janez Anton pl. Puchenthal, prav tako Ljubljčan, doktor obojega prava in sin ljubljanskega župana. Še več, rodil se je isto leto kot Janežič (1693) in imela sta celo istega krstnega botra.¹⁶⁶ Segalla je dajal to hčerko v zakon še rosno mlado, ko ji je bilo dobrih petnajst let, in to ne brez razloga, saj jo je v oporoki maloprej imenoval za glavno dedinjo. Morda je vedel, da se mu življenje izteka, in je hotel hčerki še pravočasno priskrbeti ustreznega ženina. 14 let starejši Janez Anton, ki je nedolgo predtem ovdo-

¹⁵⁴ V oporokah iz let 1720 in 1721 Segalla navaja, da je Marija Terezija že preoblečena v Studenicah (ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721). Po Mlinariču je ob vizitaciji leta 1756 izpričana kot redovnica Ksaverija Segall (sic!) iz Škofje Loke, ki je oblekla redovno obleko 9. julija 1719 (Mlinarič, *Studeniški dominikanski samostan*, str. 133 in 194). Potrjeno je preživela sestro Uršulo Katarino baronico Valvasor († 1764), bila njena dedinja, vendar po sodnem sklepu (kot redovnica) ni mogla dedovati (ARS, AS 315, 3. modri kvatern, fol. C 23).

¹⁵⁵ NŠAL, ŽA Vače, Matične knjige, P 1711–1728, s. p., 20. 5. 1718.

¹⁵⁶ NŠAL, ŽA Kranj–Šmartin, Matične knjige, P 1684–1736; ŽA Škofja Loka, Matične knjige, P 1683–1736.

¹⁵⁷ Golec, *Valvasorji*, str. 148–149.

¹⁵⁸ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 19/Nr. 41. Poročni dogovor je naveden tudi med listinami v Janežičevem zapuščinskem inventarju: ARS, AS 309, šk. 47, fasc. XXIV, lit. J–22, 17. 12. 1726, pag. 8/Nr. 1).

¹⁵⁹ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 17/Nr. 32.

¹⁶⁰ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

¹⁶¹ Regest zakupne pogodbe v Janežičevem zapuščinskem inventarju (ARS, AS 309, šk. 47, fasc. XXIV, lit. J–22, 17. 12. 1726, pag. 40/Nr. 18).

¹⁶² Prvič je hiša kot Janežičevo bivališče omenjena v Segallovem tretjem zapuščinskem inventarju (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 26. 4. 1726, pag. 7–8).

¹⁶³ NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1682–1718.

¹⁶⁴ Franc Anton je bil krščen 20. novembra 1693 kot sin »gospoda« (Janeza) Antona Janežiča in Marije (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1692–1740, pag. 39).

¹⁶⁵ O plemenitenju: ÖStA, ÄVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Janeschitsch auf Adlershaimb, Johann Anton, 18. XI. 1716. Prim. Frank, *Standeserhebungen. 2. Band*, str. 260. O očetu: Fabjančič, *Zgodovina ljubljanskih sodnikov. 4. zvezek*, str. 104–107.

¹⁶⁶ Janez Anton je bil krščen 8. junija 1693 kot sin Janeza Krištofa Pucherja in Uršule (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1692–1740, pag. 29). Boter je bil ljubljanski župan in sodnik Gabrijel Eder, poznejši pl. Edenburg (o njem gl. Fabjančič, *Zgodovina ljubljanskih sodnikov. 4. zvezek*, str. 73–76).

vel, je bil edini preživeli sin dvakratnega ljubljanskega župana Janeza Krištofa Pucherja, povzdignjenega leta 1699 v plemiški stan s predikatom pl. Puchenthal.¹⁶⁷ Matevž Segalla je za poroko uredil še vse potrebno, svoje hčerke pa ni več mogel pospremiti do oltarja. Omožila se je namreč osem dni po njegovi smrti, 16. junija 1722 v Ljubljani.¹⁶⁸

V obeh njegovih oporokah, napisanih leto oziroma dve pred smrtjo, še nič ne kaže, da bi bil resno bolan, saj v uvodu pravi, da ne ve, ali pride njegova zadnja ura čez malo ali čez veliko časa. **Oporoki** je pred pričami sestavil v Ljubljani, prvo 16. februarja 1720 in drugo 22. marca 1721, obe pa sta delo pisarja, ne Matevža Segalle samega.¹⁶⁹ Zadnja vsebuje vse popravke, ki jih je v prvo vnesel v obliki prečrtanih in dopisanih delov besedila. Razlike na pogled niso zelo velike, dejansko pa je oporoka z njimi v ključni točki postavljena na glavo. Po prvi oporoki bi namreč glavni dedič postal maloprej rojeni sin Jožef Franc Anton, ki mu spremenjena verzija zadnje volje namenja le nujni delež in orožje. Namesto njega je Matevž v drugi oporoki imenoval za glavno dedinjo hčerko Maksimilijano Rozalijo, za katero je sprva določil dediščino 5000 goldinarjev nemške veljave oziroma polovico te vsote, če bi šla v samostan. Drugi popravki so neprimerno manj pomembni, zato si bomo boljše ogledali le zadnjo oporoko, ki je obveljala in so jo dejansko izvršili.

Oporočitelj si je za grob izbral župnijsko cerkev na Jesenicah in tej zato volil sto goldinarjev deželne veljave. Do Cerkev je bil zdaj še bolj radodaren kakor v oporoki leta 1709, saj je medtem ne nazadnje tudi povečal svoje premoženje. Za pokoj duše je namreč namenil kar 1200 nemških goldinarjev, kar je pri ceni 20 krajcarjev za mašo ustrezalo protivrednosti 3600 maš. Poleg tega naj bi na Jesenicah iz njegovih sredstev postavili kapelo z oltarjem sv. Joba, dober katoliški mož, ki bo v Segallovem imenu romal k sv. Frančišku v Assisi, pa bo ob predložitvi potrdila o spovedi in obhajilu prejel 100 nemških goldinarjev. Matevž je bil velikodušen tudi do cerkva v svojem gospostvu, saj je štirim Božjim hramom zapustil po 50 Kranjskih goldinarjev, in sicer cerkvi v Kranjski Gori in Beli Peči ter dvema v Ratečah.

Iz oporoke izvemo za sedem otrok, šest hčerk in sina, od katerih je zdaj za glavno dedinjo razglasil hčerko Maksimilijano Rozalijo iz drugega zakona, staro 14 let (* 1707). Zanj ob pisanju oporoke še ni imel ogledanega ženina – naslednje leto se je omoži-

la s pl. Puchenthalom – zato ji je očetovsko naročil, naj pri spremembi stanu spoštuje nasvete sorodnikov in zaupnikov (*Mitwisser*). Če bi umrla pred doseženo polnoletnostjo, bi jo z enakimi deleži kot dedinje nasledile hčerke iz prvega zakona, iz dedovanja po njej pa je izrecno izključil otroke iz zadnjega, tretjega zakona (!). Hčerke bi bile nato dolžne darovati 1000 goldinarjev nemške veljave za gradnjo cerkve sv. Martina v Šmartinu pri Kranju in v vsaj tolikšni vrednosti plačati maše za uboge.

Sicer pa je o hčerkah povedal naslednje. Marjeti je volil tistih 8000 goldinarjev nemške veljave, ki jih je kot dediščino po obeh starših že izročil njenemu možu dr. Francu Antonu pl. Janežiču. Barbari Frančiški Bogner je poleg predtem prejete dediščine namenil še 600 nemških goldinarjev, Mariji Tereziji, že preoblečeni dominikanki v Studenicah, pa poleg odpravnine samostanu dodatnih 150 nemških goldinarjev. Zanimivo je njegovo pričevanje o dediščini hčerke Uršule Frančiške (baronice) Valvasor. Segalla je upniku njenega soproga grofu Lambergu izplačal več kot 6000 goldinarjev, kolikor je hčerki zagotovil s poročno pogodbo, zato bo moral njen soprog razliko vrniti njegovi glavni dedinji. Vendar pa je Matevž primanjkljaj nekoliko zmanjšal s tem, ko je posebej namenil 1000 nemških goldinarjev svojemu vnuku Valvasorju brez navedenega imena, hčerkinemu sinu.¹⁷⁰ V oporoki najbolj preseneča, da je sinčku Jožefu Francu Antonu iz tretjega zakona, svojemu edinemu moškemu potomcu, zapustil samo nujni delež (*die Legitima*) in orožje, če pa bi pred polnoletnostjo umrl, bi si njegov delež delile hčerke iz vseh treh zakonov. Malo je dobila tudi hčerka Marija Ana iz drugega zakona, in sicer 2000 nemških goldinarjev, v kar je bila všteta bodoča bala.

Eden od razlogov za »razdedinjenje« leto in pol starega sina so bile vsekakor razprtje z otrokovo materjo. S svojo tretjo veliko mlajšo ženo Marijo Suzano, rojeno pl. Semenič, je imel Matevž Segalla kar nekaj težav, ki jih je v oporoki opisal takole. Po določenih poročne pogodbe lahko do spremembe stanu, torej do vnovične poroke, tudi po enem letu in dnevu ostane nujna varuhinja skupnih otrok, vendar jo je z oporoko obvezal, da mora vsako leto redno predložiti obračun zaupnikoma, plačati morebiten primanjkljaj in da ne sme ničesar storiti brez njunega vedenja. V nasprotnem bo izgubila nujno varuštvo, ki bo preneseno na varuha glavne dedinje in na oba zaupnika. Zadnji dve leti (oziroma zadnjih enajst mesecev po oporoki iz leta 1720) so namreč med njima obstajali nesporazumi, ker je žal ugotovil, da je žena v gospodarstvu slaba ali povsem neizkušena ali pa da do njega vsaj nima veselja. Zato je sklenil, naj se njene pravice iz poročne pogodbe v času nujnega varuštva nad otroki zadržijo. Če pa bi gospostvo Bela Peč v

¹⁶⁷ O plemenitenju: ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Puecher von Puechenthal, Johann Christoph, 8. VI. 1699. Prim. Frank, *Standeserhebungen*. 4. Band, str. 122. – O očetu: Fabjančič, *Zgodovina ljubljanskih sodnikov*. 4. zvezek, str. 104; o rodbini: Fabjančič, Pucher (Puecher, Buecher) pl. Puchenthal, str. 591–592.

¹⁶⁸ NŠAL, ZA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1718–1745, pag. 71.

¹⁶⁹ ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–39, 16. 2. 1720; II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

¹⁷⁰ To je bil malo prej rojeni Franc Anton Ksaver baron Valvasor (1719–1761). O njem: Golec, *Valvasorji*, str. 153–160.

nasprotju z njegovimi željami vendarle pripadlo otrokom iz tretjega zakona, bi veljale omejitve, po katerih imata zaupnika polno pravico do postavljanja in odpuščanja gosposčinskega upravitelja. Žena v tem primeru tudi ne bi mogla razpolagati s kapitalom, ki pripada njenim otrokom oziroma otrokoma.

Za varuha glavne dedinje, svoje mladoletne hčerke Maksimilijane Rozalije, je Segalla imenoval zeta dr. Franca Antona pl. Janežiča (v oporoki leta 1720 solicatorja dr. Franca Ernesta pl. Steinhoffna), ki naj posluša nasvete za to postavljenih zaupnikov, onadva pa mu občasno finančno poplačata trud. Za izvršitelja oporoke je postavil istega moža kot leta 1709, svojega »bratranca« Lovrenca Feichtingerja in mu za nagrado volil 800 nemških goldinarjev, še enkrat toliko kot s prvo oporoko. Zaupnika sta po tej oporoki postala dr. prava Janez Krstnik Prešeren (po prvi različici oporoke dr. prava Franc Sigmund pl. Utschan) in oporočiteljev drugi »bratranec« (*Vötter*), solicator Franc Ernest pl. Steinhoffen. Ti trije so podedovali tudi slike, ki jih je imel Segalla pri Domenicu Vesconiju v Benetkah. Naročil jim je, naj jih pripeljejo od tam in prodajo, zadržijo zase polovico kupnine, drugo polovico izkupička pa namenijo za maše za uboge. Pozabil tudi ni na belopeške podložnike: kmetje naj bi prejeli po en sedemnajstak (*ein 17ner*) in kajžarji polovico te vsote.

Naslednji dan, 23. marca 1723, je Segalla podpisal še kodicil k oporoki, po katerem bi v primeru, da bi njegova glavna dedinja Maksimilijana Rozalija odšla v samostan, kot glavni dedinji stopili na njeno mesto hčerki Franciška Barbara Bogner in Marjeta pl. Janežič, vsaka z enakim deležem. Maksimilijani Rozaliji bi kot redovnici pripadlo po obeh starših skupaj le 3000 goldinarjev nemške veljave.

Matevž pl. Segalla je torej z zadnjo oporoko spremenil odločitev, da bo njegov naslednik tedaj še ne enoinpolletni sin iz tretjega zakona. Še več, otroke iz zadnjega zakona je prikrajšal kot potencialne dediče tudi za dedovanje po polsestri, glavni dedinji, če bi ta umrla kot mladoletna. Njegova odločitev je glede na nezaupanje do žene Marije Suzane razumljiva, poleg tega pa je obstajala nemajhna verjetnost, da bi edini živeči sin umrl, tako kot je dotlej pomrlo vseh šest Segallovih moških potomcev iz prejšnjih dveh zakonov.

Štirinajst mesecev in pol po nastanku zadnje oporoke je Matevž **8. junija 1722 umrl**, in sicer ne na Jesenicah, temveč v Ljubljani. Mrliška matica ga imenuje *Dnus Matthaeus à Schigala*, odmerja mu nekoliko previsoko starost 60 let namesto nekaj manj kot 57 in navaja, da so ga pokopali pri avguštincih.¹⁷¹ V deželni prestolnici je bržkone iskal pomoči zdravnikov, vsekakor pa se je dogovarjal za poroko hčerke in glavne dedinje Maksimilijane Rozalije. Zaradi

očetove smrti so njeno možitev z dr. Janezom Antonom pl. Puchenthalom najverjetneje malo premaknili, in sicer na 16. junij. Sodeč po datumu na zaglavju oporoke, naj bi Matevžovo pisno izraženo zadnjo voljo odprli že 7. junija,¹⁷² tj. en dan preden je zatisnil oči, a gre očitno za napako, bodisi pri datumu smrti v mrliški matici bodisi pri navedbi dneva odprtja testamenta. Razlog, da ga niso pokopali na Jesenicah, kot je želel, ni znan. Prejkone je umirajoči Matevž sam spremenil odločitev, lahko pa tudi, da so svojci njegovo voljo obšli iz tehničnih razlogov, tj. zaradi oddaljenosti kraja smrti od zelenega kraja pokopa.

O zapuščini Matevža pl. Segalle bomo povedali le nekaj glavnih dejstev. Ograjno sodišče v Ljubljani je za inventurna komisarja imenovalo dva sosednja plemiča Janeza Danijela pl. Gallenfelsa in Jurija Adama barona Grimšiča (Grimschiz), ki sta se skupaj s pisarjem napotila na Jesenice in opravila delo 9. julija 1722. V rubriki Nepremičnine je komisija sumarno navedla gospostvo Bela Peč z vsemi pritlikinami, podložniki, dohodki in hišo (*darzue gehorige behausung*), s katero je bila mišljena t. i. jeseniška uradna hiša (*Ambthaus*).¹⁷³ Poleg tega je pokojnik premogel še hubo, nekoč v lasti grofa Buccellenija.¹⁷⁴ Vso premoščino zapuščino je komisija po običajnih rubrikah popisala na Jesenicah in jo izročila vdovi Mariji Suzani, pri tem pa izvzela dve skrinji vdovinih stvari, vino, ki naj bi prav tako bilo njeno, in vinski dac, za katerega se je sama sporazumela z »gospodom imetnikom daca« (*mit dem Herrn Däz Inhabern*).¹⁷⁵ Vsekakor je bil mišljen Segallov zakup vinskega daca na Škofjeloškem, ki ga je vsaj do leta 1720 in najverjetneje tudi zdaj upravljal kot pobiralec Lovrenc Feichtinger.¹⁷⁶ Matevževa premoščina nikakor ni bila razkošna, ampak prej skromna: precej običajno pohištvo, posoda, posteljnina, obleka, orožje, orodje, nekaj žita in živine, od tega šest krav, kobil in štirje stari konji. Pomenljivo je, da ni v inventarju navedena niti ena knjiga, pa tudi slike so bile maloštevilne in vse razen Matevževega portreta nabožne narave. Od prostorov v hiši so omenjeni: soba levo od »dvorane« (*Saal*), druga desno od nje, kamra, v katero se je prišlo iz omenjene desne sobe, in soba za služinčad (*Gesinde Zimmer*).¹⁷⁷ Šele poznejši revidirani zapuščinski inventarji od leta 1726 dalje razkrivajo, da je Matevž Segalla premogel tudi

¹⁷² ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

¹⁷³ V revidiranem inventarju leta 1723 je govor o »in der herrschaftlichen Ambts Behausung« (ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 27. 9. 1723, pag. 129), oznako »in dem Ambthaus Asßling« srečamo v revidiranem zapuščinskem inventarju iz leta 1731 (prav tam, 20. 4. 1731, pag. 5).

¹⁷⁴ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 26. 4. 1726, pag. 5.

¹⁷⁵ Prav tam, 9. 7. 1722, pag. 124.

¹⁷⁶ Gl. op. 85.

¹⁷⁷ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 28. 4. 1733, pag. 84–87.

¹⁷¹ NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1658–1735, pag. 267.

nepremičnine zunaj belopeškega gospostva, ki jih vse že poznamo: v Škofji Loki nekdanjo Raspovo hišo v Zgornji gasi, v Stražišču hubo in kajžo, h katerima so spadali tudi deli rovov, desetino od žita in prirastka živine ter nekdanj Garzonijevo hišo v Ljubljani, kjer je zdaj stanoval zet dr. pl. Janežič.¹⁷⁸

V hiši na Jesenicah je po Matevževi smrti ostala vdova Marija Suzana s svojima dvema otrokoma in verjetno tudi z moževo najmlajšo hčerko iz drugega zakona. Mlada, še ne 29-letna vdova se je zelo kmalu, morda še isto leto vnovič omožila. Pred oltar je stopila pred 22. februarjem 1723, ko je v jeseniški krstni matici v vlogi krstne botre že navedena kot baronica Grimšič (Grimschiz).¹⁷⁹ Skoraj gotovo se je poročni obred odvil doma na Jesenicah, vendar datum zaradi izgubljene poročne matice ni ugotovljiv. Suzanin novi izbranc je bil precej starejši vdovec Jurij Adam baron Grimšič (Grimschiz) iz rodbine gospodarjev dvorca Grimšče na Bledu, katerega lastnik je leta 1718 postal sam.¹⁸⁰ Z drugim možem Suzana ni imela otrok, vsaj ne rojenih na Jesenicah.¹⁸¹

Kmalu zatem se je na očetov, zdaj svoj podedovani dom vrnila Matevževa glavna dedinja hči Maksimilijana Rozalija pl. Puchenthal, ki pa ji ni bilo usojeno, da bi izpolnila očetovo zadnjo voljo. Potem ko je pri šestnajstih v Ljubljani rodila hčerko Ano Marijo Rozalijo (kršč. 9. junija 1723), umrlo pri komaj desetih mesecih 11. aprila 1724,¹⁸² je bil drugi porod usoden tako za otroka kot za sedemnajstletno porodnico. Hči Marija Ana Jožefa, ki jo je spravila na svet 29. maja 1724 na Jesenicah, je preminila po samo petih urah, trinajst dni zatem pa je 11. junija izdihnila še mati, ki so jo pokopali v cerkvi sv. Lenarta.¹⁸³ Namesto Matevža je torej v jeseniški župnijski cerkvi našla zadnje počivališče njegova hči in dedinja.

Nadaljnje usode Matevževe zapuščine ne poznamo v podrobnostih, ker so protokoli kranjskega ogradnega sodišča ohranjeni pomanjkljivo.¹⁸⁴ Njegova glavna dedinja je torej umrla dve leti za njim, ne da bi zapustila žive otroke. Glede na tedaj običajno vsebino poročnih pogodb bi po pokojnici brez otrok najverjetneje dedovali najbližji krvni sorodniki,

kar pomeni njeni sorojenci, drugi otroci Matevža pl. Segalle.¹⁸⁵ Vendar so se stvari odvile drugače. Iz poznejšega pravedanja med sinom Jožefom in hčerko Barbaro Bogner za Barbarino dediščino (1745) lahko iz drobcev ugotovimo, da je sodišče neznano kdaj prej upoštevalo Matevžev testament – očitno tistega iz leta 1720 –, s katerim je oporočitelj imenoval za glavnega dediča tedaj komaj nekaj mesecev starega sina Jožefa. Vendar se je pred sodnim priznanjem sina kot dediča odprlo vprašanje, ali je sploh katera od oporok veljavna, saj je bilo v njih veliko popravkov. Nazadnje je Jožef le obveljal za dediča »po očetovi lastnoročni oporoki« (ex testamento holographo erclärter Erb).¹⁸⁶ Ograjno sodišče je leta 1742, ko mu je bilo 22 let, ugodilo njegovi prošnji, da sme sam prevzeti upravo nad belopeškim gospostvom, vendar z omejitvami. Še vedno se je moral namreč v vseh nujnih stvareh posvetovati z materjo in zaupnikom Pavlom Sigmundom grofom Thurnom.¹⁸⁷

Dogajanje z zapuščino v dveh desetletjih, preden je Jožef tudi formalnopravno postal novi lastnik (1744), poznamo še iz nekaj drugih drobcev. Do leta 1733 so nastali še štirje revidirani zapuščinski inventarji, ki glede stanja premoženja in nepremičnin kažejo bolj ali manj nespremenjeno stanje. Prvo revizijo so opravili na zahtevo glavne dedinje hčerke Maksimilijane Rozalije že leta 1723.¹⁸⁸ K drugi je leta 1726, dve leti po hčerkini smrti, pozval Jošt Jožef pl. Kušlan (Kuschlan) kot sodno pooblaščen sekvestrator zapuščine Matevža Segalle.¹⁸⁹ Isti je leta 1731 zahteval tudi tretjo revizijo,¹⁹⁰ četrti popis zapuščine (1733) pa je nastal na zahtevo varuha otrok iz tretjega zakona dr. Franca Antona pl. Knesenhofa.¹⁹¹ Iz zadnjega zapuščinskega inventarja izvemo pomemben podatek, da je bila tedaj zakupnica belopeškega gospostva (jezige Bestandinhaberin) Segallova nekdanja žena Marija Suzana, ponovno poročena baronica Grimšič.¹⁹² Inventarju je priložena cenitev, po kateri so letni prihodki belopeškega gospostva znašali dobrih 4006 goldinarjev, po poravnavi davčnih obveznosti in odbitku stroškov za upravljanje pa je ostalo čistega nekaj manj kot 2401 goldinar.¹⁹³ Marija Suzana je

¹⁷⁸ Prav tam, 26. 4. 1726, pag. 5–8.

¹⁷⁹ NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, R 1700–1745, pag. 149. – Ob naslednjem botrstvu 24. marca 1723 je naveden tudi njen dekliški priimek: »nata de Semeniz« (pag. 151).

¹⁸⁰ Jurij Adam se je rodil 25. marca 1670 v Grimščah pri Bledu in umrl prav tam 4. januarja 1757 v starosti 87 let (NŠAL, ŽA Bled, Matične knjige, R 1670–1682, s. p.; M 1731–1769, s. p.). O njegovem lastništvu Grimšč: ARS, AS 173, knj. 6 (1662–1756), fol. 132v; o lastnikih iz rodbine Grimšič gl. Smole, *Graščine*, str. 171–172.

¹⁸¹ Prim. NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, R 1700–1735.

¹⁸² NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1722–1731, pag. 27; M 1658–1735, pag. 235.

¹⁸³ NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, R 1700–1735, pag. 162; M 1672–1741, s. p.

¹⁸⁴ Daljša vrzel v protokolih deželne pravde ogradnega sodišča je med letoma 1718 in 1731, ko so se odvijala ključna dejanja (ARS, AS 306, popis).

¹⁸⁵ Določilo v očetovi zadnji poroki (1721), da po Maksimilijani Rozaliji dedujejo samo njene polsestre iz očetovega prvega zakona, ni več veljalo, saj je vsebovalo omejitve: če bi Maksimilijana Rozalija umrla mladoletna, kar pomeni tudi neporočena. Iz regestov listin v zapuščinskem inventarju njenega leta 1759 preminulega soproga Janeza Antona pl. Puchenthala ni razvidno nič drugega kot to, da je pokojnik med letoma 1746 in 1758 urejal Segallove zapuščinske zadeve z dvema sestrama svoje žene (ARS, AS 309, šk. 89, fasc. XXXVII, lit. P–1548, 21. 8. 1759, pag. 27–28/Nr. 15, pag. 42/Nr. 37).

¹⁸⁶ ARS, AS 306, knj. 22, protokoli 1722–1744, pag. 711–712.

¹⁸⁷ Prav tam, knj. 23, protokoli 1741–1746, pag. 248.

¹⁸⁸ ARS, AS 309, šk. 106, fasc. XXXXIII, lit. S–109, 27. 9. 1723, pag. 129.

¹⁸⁹ Prav tam, 26. 4. 1726, pag. 115.

¹⁹⁰ Prav tam, 20. 4. 1731, pag. 135.

¹⁹¹ Prav tam, 28. 4. 1733, pag. 1.

¹⁹² Prav tam, 28. 4. 1733, pag. 6.

¹⁹³ Prav tam, 28. 4. 1733, pag. 77–84.

ostala v vlogi zakupnice še vse do začetka štiridesetih let, preden je zagospodaril sin Jožef.¹⁹⁴ Imenjska knjiga, v kateri je bil dotlej kot lastnik še vedno voden Matevž z dobrimi 146 goldinarji imenjske rente, razkriva, da je bilo gospostvo prepisano na Jožefa pl. Segallo kot očetovega dediča leta 1744.¹⁹⁵ Sočasno se je enako zgodilo z Matevžem imenjem, ki je vključevalo dve desetini z imenjsko rento 4 goldinarjev in pol.¹⁹⁶

Potem ko je Matevževa **vdova Marija Suzana** (1693–1763) končala svojo vlogo pri upravljanju dediščine, je živela še dve desetletji. Matevža je preživela za več kot štirideset let, saj je bila ne nazadnje skoraj trideset let mlajša od njega. Z drugim možem Jurijem Adamom baronom Grimšičem je najprej prebivala na Jesenicah, nato pa v njegovem podedovanem dvorcu Grimšče pri Bledu in v Ljubljani.¹⁹⁷ Tam je kot dvakratna vdova umrla 4. maja 1763 in bila na lastno željo pokopana pri cerkvi sv. Janeza Krstnika pod Kravjekom, v neposredni bližini rodnega gradu Mačerole na Dolenjskem.¹⁹⁸ Nekaj let pred smrtjo je namreč postala zakupnica Mačerol (1760), ki so bile do maloprej v lasti njenega pokojnega nečaka, nato pa jih je iz sorodnikov zapuščinske mase najpoznejše leta 1775 odkupil njen sin Jožef pl. Segalla.¹⁹⁹

Kot smo videli, je posest Matevža pl. Segalle po ovinkih vendarle prišla v roke tistega, ki mu je bila prvotno namenjena. Naslednik je postal **sin Jožef (1719–1786), edini nadaljevalec rodu pl. Segalla po moški strani**. Jožef je do smrti ostal lastnik belo-

peškega gospostva in je v Zgornjesavski dolini večji del svojega življenja tudi prebival. Ko se je 11. februarja 1748 oženil v Moravčah z dve leti starejšo Marijo Ano pl. Hasiber, je v poročni matici navedeno, da prihaja z Jesenic.²⁰⁰ Nekaj časa je njuna mlada družina živela v Hasiberjevem dvorcu Češnjice pri Moravčah, ki je bil v lasti te rodbine od začetka 17. stoletja in ga je podedovala Jožefova žena.²⁰¹ V Češnjicah so prišli na svet tudi vsi Segalovi otroci razen zadnjega.²⁰² Čeprav je bil Jožef od petdesetih let 18. stoletja lastnik bližnjega dvorca Moravče,²⁰³ se je še predtem odločil z družino preseliti na svojo neprimerno večjo in pomembnejšo posest v Zgornjesavski dolini. Sedež gospostva Bela Peč in novo domovanje Segallovih je med letoma 1752 in 1754 postal dvorec v Kranjski Gori.²⁰⁴ Po smrti žene (1781) in neporočene hčerke Ane Marije (1782)²⁰⁵ se je 63-letni Jožef pl. Segalla še enkrat oženil (1783), tako kot njegov oče Matevž z veliko mlajšo žensko. S svojo neplemi-

¹⁹⁴ 26. junija 1742 je bil Jožef pl. Segalla že lastnik gospostva in je v procesu pred dvorno pravdo nasledil mater Marijo Suzano v sporu, ki se je začel avgusta 1740, ko je bila mati še zakupnica (ARS, AS 306, knj. 22, protokoli 1722–1744, pag. 836).

¹⁹⁵ ARS, AS 173, knj. 6 (1662–1756), fol. 545.

¹⁹⁶ Prav tam, dodani listi, fol. 17.

¹⁹⁷ Njenim bivališčem je mogoče slediti zlasti po krstnih matičnih knjigah, v katerih je izpričana kot krstna botra. O njenih botrstvih na Jesenicah, Bledu in v Ljubljani: Schviz von Schvizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 78, 86, 87, 360, 361, 366. O botrstvu na Jesenicah gl. tudi op. 179. Grimšče je prevzel sin njenega leta 1757 umrlega moža Jurij Andrej baron Grimšič in se zavezal, da bo svoji mačehi izplačal 7000 goldinarjev (ARS, AS 315, 2. citronasti kvatern, fol. E 18–19).

¹⁹⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1735–1770, pag. 255; ŽA Krka, Matične knjige, M 1757–1770, s. p.; ARS, AS 308, II. serija, fasc. G 1–156, testament G–70, 3. 3. 1763.

¹⁹⁹ ARS, AS 315, gl. knj. V, fol. 110; 2. citronasti kvatern, fol. E 10–11. – Uradno Marija Suzana za življenja ni bila prava lastnica, čeprav so jo kot takšno vpisali v veliko pozneje sestavljeno glavno knjigo deželne deske, vendar pomotoma pred njenega nečaka Rudolfa pl. Semeniča (gl. v isti opombi zgoraj). Po njenem zapuščinskem inventarju iz leta 1763 – glavino zapuščine so popisali v Ljubljani – je na Mačerolah imela le premočnine in za posest zakupno pogodbo (1760), sklenjeno s sekvestrom svojega omenjenega nečaka, umrlega leta 1759. Iz revizije zapuščine Rudolfa pl. Semeniča leta 1775 je razvidno, da je tudi Jožef pl. Segalla kot materin dedič sklenil s sekvestrom zakupno pogodbo, nato pa je Mačerole kupil na dražbi (ARS, AS 309, šk. 107, fasc. XXXIV, lit. S–153, 17. 8. 1775, pag. 1). Prim. Smole, *Graščine*, str. 277.

²⁰⁰ NŠAL, ŽA Moravče, Matične knjige, P 1700–1756, pag. 48, 11. 2. 1748. – Marija Ana je bila hči Karla Ignaca pl. Hasiberja in Ane Marije Jožefe, krščena 16. avgusta 1717 (NŠAL, ŽA Moravče, Matične knjige, R 1707–1724, pag. 156). Njena mati je izvirala iz rodbine pl. Raspov (ARS, AS 1075, šk. 4, št. 105, Hasiber).

²⁰¹ Smole, *Graščine*, str. 117. O izvoru Hasiberjev je malo znane-ga. Na Kranjskem se rodbina pojavlja od 16. stoletja (ARS, AS 1073, I/42, pag. 254, I/45, pag. 244; ARS 1075, šk. 4, št. 105, Hasiber). Kranjsko deželanstvo naj bi imela že leta 1507 (Schviz von Schvizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 497). Njenega plemenitenja Frank ne pozna (Frank, *Standerhebungen*. 2. Band, str. 169).

²⁰² V Moravčah so se rodili otroci: Marija Ana Jera 24. novembra 1748, Frančiška Salezija Antonija 11. januarja 1750, Suzana Frančiška Neža 20. januarja 1751 in Jožef Sigmund Karel Anton 22. maja 1752; od štirih otrok so tri vpisali v krstno matico s precejšnjo zamudo (NŠAL, ŽA Moravče, Matične knjige, R 1739–1754, pag. 221, 269, 314–315, 315).

²⁰³ Jožef pl. Segalla se pojavi na prvem mestu med lastniki dvorca Moravče v kranjski deželni deski, ki je bila nastavljena leta 1757 (ARS, AS 315, gl. knj. V, fol. 306; prim. Smole, *Graščine*, str. 303). V terezijanskem katastru je okoli leta 1750 kot lastnica vedno podpisana Marija Elizabeta Zebull, vdova (ARS, AS 174, šk. 242, L 268, No. 1, s. d., No. 2, s. d., No. ad 3, s. d.).

²⁰⁴ V Kranjski Gori je Segalova družina izpričana od leta 1754. 20. marca se je tam rodil sin Jožef Anton Nepomucen, ki mu je šla za krstno botro babica Marija Suzana baronica Grimšič; pri tej je navedeno, da se je botra rodila v stari rodbini Semenič: »nata ex antiqua prosapia de Schmniz« (NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, R 1721–1757, s. p., 20. 3. 1754). Ob terezijanskem ljudskem štetju iz istega leta so v Kranjski Gori (*Ex Pago Cronauensi*) navedeni naslednji družinski člani: 35-letni »Perillustis D(omi)nus« Jožef Segalla, 38-letna žena Marija Ana, 3-mesečni sin Jožef, 4-letna hči (*Domicella*) Antonija, 3-letna Suzana, duhovnik sacelan in služinčad (NŠAL, NŠAL 100, KAL, šk. 116/9, s. d.; glede na sinovo starost tri mesece je popis nastal poleti 1754). Preseneča, da v njem ni dveh otrok, leta 1748 rojene Marije Ane oziroma Ane Marije, ki je živela do leta 1782 (gl. naslednjo opombo) in leta 1752 rojenega Jožefa, o katerem pozneje ni več sledu.

²⁰⁵ Obe sta umrli v Kranjski Gori, žena Marija Ana 21. februarja 1781, po mrliški matici stara 74 let, 38-letna Ana Marija pa 11. julija 1782 (NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, M 1754–1784, s. p.). Dejansko je bila hči nekaj mlajša, stara 34 let (gl. op. 202).

ško izbranko Elizabeto Razinger z Jesenic je stopil v zakon v nevostini župnijski cerkvi,²⁰⁶ umrl pa tri leta pozneje, 5. aprila 1786 v Ljubljani, star 67 let.²⁰⁷ Njegova vdova se je šest let zatem v ponovno omožila (1792), in sicer v znano kroparsko-ljubljansko rodbino Luckmann.²⁰⁸ S smrtjo Jožefa pl. Segalle, druge generacije tega plemiškega rodu, je priimek po moški strani ugasnil, saj je imel Jožef samo dve živeči hčerki, vsako iz drugega zakona,²⁰⁹ oba sinova pa sta mu zgodaj umrla.²¹⁰ Leta 1760 se mu je v Kranjski Gori rodil sicer tudi zunajzakonski sin, vendar ta ni mogel nositi in nadaljevati očetovega priimka.²¹¹

²⁰⁶ NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, P 1774–1783, s. p., 21. 1. 1783. – Elizabeta je bila prvorojenka Matevža in Helene Razinger, rojena na Jesenicah 9. novembra 1761 skupaj s sestro dvojčico (NŠAL, ŽA Jesenice, Matične knjige, R 1746–1774, pag. 203).

²⁰⁷ V mrliški matici je kot vzrok smrti navedena kap, starost pa je za tri leta in pol precejšnja – 70 let (NŠAL, ŽA Ljubljana–Marijino oznanjenje, M 1785–1791, fol. 6).

²⁰⁸ Vdova se je 2. julija 1792 omožila z odvetnikom dr. Jožefom Luckmannom (Holz, Zgodovina družine Luckmann, str. 290).

²⁰⁹ Od otrok iz prvega zakona ga je preživela samo Antonija, poročena pl. Moitelle. Druga hči Jožefa se mu je očitno rodila še kot predzakonska aprila 1782, saj je leta 1806, že kot poročena pl. Remitz, predložila deželni pravdi krstni list, po katerem je aprila tega leta dosegla starost 24 let (ARS, AS 315, 5. modri kvatern, fol. H 14). Na svet je torej prišla še kot predzakonska, potem pa jo je oče po poroki z njeno materjo (1783) pozakoni. Krščena ni bila ne na materinih domačih Jesenicah ne v očetovi Kranjski Gori, ampak drugje, očitno tam, kjer jo je mati skrivaj rodila (prim. NŠAL, ŽA Jesenice, R 1774–1784; ŽA Kranjska Gora, R 1758–1784). V prvem zakonu je imel Jožef še dve hčerki, od katerih je najstarejša Ana Marija (1748–1782) ostala samska in umrla pred njim (gl. op. 205), z njeno sestro, ki jo Ana Marija v oporoki leta 1782 označuje kot poročeno pl. Leobenegg in kot mater štirih otrok, pa je očitno identična Suzana, rojena leta 1751. Skoraj brez dvoma je bila ta sestra že tedaj pokojna, saj je Ana Marija v oporoki volila le njenim otrokom, njej pa ničesar; za glavno dedinjo je imenovala drugo sestro, tedaj še neporočeno Antonijo, rojeno leta 1750 (1751) (ARS, AS 308, III. serija, fasc. S 1–158, testament S–156, 8. 7. 1782).

²¹⁰ Ne vemo, kdaj natanko in kje je preminil prvi sin Jožef Sigmund Karel Anton, rojen 22. maja in krščen 15. junija 1752 v Moravčah (NŠAL, ŽA Moravče, Matične knjige, R 1739–1754, pag. 315). Ob ljudskem štetju leta 1754 ga pogrešamo (gl. op. 204), njegove smrti pa ni ne v moravških, ne v jeseniških in kranjskogorskih mrliških maticah (NŠAL, ŽA Moravče, Matične knjige, M 1737–1760; ŽA Jesenice, Matične knjige, M 1741–1774; ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, M 1729–1754, M 1754–1754–1784). Drugi Jožef, rojen v Kranjski Gori 20. marca 1754 in krščen naslednji dan kot Jožef Anton Nepomucen (gl. op. 204), je skoraj brez dvoma identičen z Jožefom Benediktom, sinom zakoncev Segalla, ki je umrl v začetku februarja 1758, čeprav daje kranjskogorska mrliška matica temu samo deset mesecev (NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, M 1752–1784, s. p., s. d., med vpisoma 29. 1. in 3. 2. 1758, takoj za vpisom *Februarius*). Po letu 1754 se namreč Segallovima ne v Kranjski Gori ne na Jesenicah ni rodil noben otrok (NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, R 1721–1757, R 1758–1784; ŽA Jesenice, R 1746–1774). Glede na nedatiranost zapisa o smrti bi šlo lahko tudi za zapozneli vpis.

²¹¹ Dne 4. januarja 1760 je bil v Kranjski Gori rojen in krščen Gašper, nezakonski sin Jožefa pl. Segalle in Neže Pečar, hčerke krajevnega župana (*Decani loci filia*) Valentina Pečarja (NŠAL, ŽA Kranjska Gora, Matične knjige, R 1758–1784,

Tudi zemljiška posest rodbine pl. Segalla je do začetka 19. stoletja vsa prešla v tuje roke, nazadnje gospostvo Bela Peč. Medtem ko je Jožef to svojo daleč največjo posest obdržal do zadnjega, je malo pred smrtjo prodal dvorec in posest Moravče (1785).²¹² Mačerole, ki sta jih po njem podedovali hčerki Antonija pl. Moitelle in mlajša Jožefa pl. Segalla, so šle leta 1791 na dražbo,²¹³ gospostvo Bela Peč pa je po poravnavi med sestrama leta 1792 pripadlo mlajši Jožefi, pozneje poročeni pl. Remitz.²¹⁴ Ta ga je leta 1810 prodala Francu Kosu, s čimer je po 95 letih dokončno prešlo iz rok Segallovega rodu.²¹⁵ Druga hči Antonija pl. Moitelle je po svoji materi podedovala Hasiberjev dvorec Češnjice pri Moravčah in ga zadržala do prodaje leta 1802.²¹⁶

Nazadnje se kaže na kratko pomuditi še pri usodi **hčerk Matevža Segalle**, ki so preživele svojega očeta. Manj je znanega o tistih štirih, ki jih oče ni poročil. Ko je leta 1722 umrl, sta bili dve še majhni, dve pa

Portret hčerke Matevža pl. Segalle Marije Marjete Schwab pl. Lichtenberg, vdove pl. Janežič (1700–1756) (Narodna galerija v Ljubljani, NG S 913).

pag. 40).

²¹² Dvorec Moravče je od Jožefa pl. Segalle kupil Franc Ksaver grof Lichtenberg (ARS, AS 315, gl. knj. V, fol. 306; 2. modri kvatern, fol. F 23–24; prim. Smole, *Graščine*, str. 303).

²¹³ Prav tam, gl. knj. V, fol. 109; 2. citronasti kvatern, fol. E 10–11; prim. Smole, *Graščine*, str. 277.

²¹⁴ Prav tam, gl. knj. X, fol. 270; 5. modri kvatern, fol. H 14–17.

²¹⁵ Prav tam, gl. knj. X, fol. 270; 5. modri kvatern, fol. H 14–17; prim. Smole, *Graščine*, str. 76–77.

²¹⁶ Prav tam, gl. knj. IV, fol. 448; prim. Smole, *Graščine*, str. 117.

že redovnici. Za najmlajši dve ne vemo, ali sta sploh odrasli. Prva, Marija Ana (* 1712), Matevževa hči iz drugega zakona, je bila še živa, ko je leta 1721 sestavil oporoko,²¹⁷ tedaj stara devet let. Druga, hči neznanega imena iz tretjega zakona, je najverjetneje živelna še leta 1733, ne pa več ob materini smrti trideset let pozneje (1763).²¹⁸ Od obeh hčerk iz prvega zakona, ki sta odšli v samostan, je negotova nadaljnja usoda starejše – najverjetneje Katarine (* 1694) –, izpričane zadnjič leta 1711 kot uršulinke v Gorici.²¹⁹ Mlajša, Marija Terezija (* 1702), je kot studeniška dominikanka sestra Ksaverija potrjeno preživela svojo sestro Uršulo Franciško baronico Valvasor († 1764), po kateri ni mogla dedovati, čeprav je bila uradno ena njenih dedinj.²²⁰

Od Matevževih štirih omoženih hčerk se je, kot smo videli, zelo kmalu za njim poslovila od tega sveta njegova glavna dedinja Maksimilijana Rozalija, poročena pl. Puchenthal (1707–1724), prvorojenka iz drugega zakona, ki je dočakala vsega sedemnajst let in pokopala oba otroka. Najvišjo starost je po vsem sodeč dosegla najstarejša Barbara Franciška (1689–1766), poročena Bogner (Wagner). Živelna je v Ljubljani, kmalu izgubila edino hčerko²²¹ in umrla pri 77-ih 6. maja 1766 kot vdova brez nepremičnin in posebnega premoženja, vse pa je v oporoki zapustila baronu Janežiču (brez imena), tj. sinu svoje sestre.²²² Ta sestra, Ana Marjeta (1700–1756), je od poroke dalje prav tako prebivala v deželni prestolnici, ostala po zgodnji smrti prvega soproga dr. Janeza Antona pl. Janežiča († 1726) precej časa sama in se nato omožila (1737) z Leopoldom Livijem Schwabom pl. Lichtenbergom.²²³ Preostanek življenja je preživela v njegovem dvorcu Sela pri Šmartnem pri Litiji in kljub letom rodila še nekaj otrok.²²⁴ Smrt jo je doletela v Selih 20. marca 1756, staro 56 let.²²⁵ V

Zasavju, na gradu Medija, je največji del svojih dni prebila tudi Uršula Franciška (1697–1764), omožena s Francem Adamom baronom Valvasorjem. Dominantna soproga in mati, ki je s svojo dediščino rešila Valvasorjevo Medijo in postala njena dejanska gospodarica, je slednjič preživela tako moža kakor sina in edino, komaj rojeno vnukinjo. Sama samcata, brez živečega potomstva, je tako postala lastnica sinove Medije, ki je po njeni smrti – umrla je 4. ali 5. oktobra 1764 – pripadla njenim sorodnikom. Ti so se končno zedinili, naj bo dedič pokojninin nečak Jožef Anton baron Janežič (v oporoki namreč ni navedla imena glavnega dediča), tega pa je po smrti leta 1780 nasledil polbrat Franc Ksaver baron Lichtenberg-Janežič.²²⁶ Ta veja potomstva Matevža pl. Segalle je bila vsekakor najpomembnejša. Njegov vnuk Jožef Anton pl. Janežič (1723–1780) je še zelo mlad leta 1743 postal Janežič baron Adlersheim (Freiherr Janeschitsch von Adlersheym). Baronstvo si je prislužil kot absolviran jurist, ki je študiral na znamenitih univerzah, kupil posest Jablje pri Trzinu in pridobil kranjsko deželanstvo.²²⁷ Ker ni imel potomcev, je v oporoki določil za glavnega dediča omenjenega polbrata, in sicer ob pogoju, da bodo on in njegovi potomci prevzeli Janežičevo rodbinsko ime in grb. Ko je polbrat leta 1781 izposloval dovoljenje za to, se je rodil baronski rod Lichtenbergov-Janežičev.²²⁸

Rodbinsko ime pl. Segalla se torej ni obdržalo več kakor dve generaciji, saj je po moški strani ugasnilo s smrtjo Matevževega sina Jožefa že leta 1786, tj. 81 let po cesarski podelitvi plemiškega naslova (1705) in 71 let po pridobitvi kranjskega deželanstva (1715).²²⁹ Sam rod Matevža Režena je sicer živel dalje, nemara vse do danes, četudi verjetno le po eni od štirih omoženih hčera. Še več, Matevževi vnuki so postali baroni Janežič oziroma baroni Lichtenberg-Janežič, kar sicer samo po sebi ne bi bilo nič posebnega, saj v 18. stoletju ni manjkalo primerov, ko so vnuki poplemenitencev pridobili baronski naslov. Veliko bolj kot to je presenetljiv meteorski družbeni vzpon Matevža Režena samega. Težko bomo namreč našli vzporednico, da bi podložniškemu otroku uspelo v eni sami generaciji postati plemič, lastnik obsežnega zemljiškega gospostva in deželan. Ne samo to, Matevž je na poti do deželana prehodil tako rekoč vse družbene stopnje: rojenjak–podložnik, kmečki svobodnik, meščan in plemič. Vzporedno s socialno mobilnostjo navzgor

²¹⁷ ARS, AS 308, II. serija, fasc. S 1–71, testament S–58, 22. 3. 1721.

²¹⁸ Gl. op. 148.

²¹⁹ Gl. op. 109.

²²⁰ Golec, *Valvasorji*, str. 163.

²²¹ Gl. op. 103.

²²² ARS, AS 308, III. skupina, fasc. W 1–172, testament W–82, 24. 4. 1766.

²²³ Janez Anton pl. Janežič je umrl pred 17. decembrom 1726, ko je datiran njegov zapuščinski inventar (ARS, AS 309, šk. 47, fasc. XXIV, lit. J–22, 17. 12. 1726). Njegove smrti v Ljubljanski mrliški matici ni (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1658–1735). Vdova Marija Marjeta se je z Leopoldom Livijem Schwabom pl. Lichtenbergom omožila 6. junija 1737 v Ljubljani (prav tam, P 1718–1745, pag. 366).

²²⁴ O otrocih iz obeh zakonov gl. Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 64, 67, 331, 332.

²²⁵ S Sel so jo prepeljali v Ljubljano in pokopali pri franciškanih (NŠAL, ŽA Ljubljana–Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1735–1770, pag. 175). O njeni zapuščini gl. Slana, Lastniki dvorca Jablje, str. 235. M. Smole pomotoma navaja, da je bil Leopold Livij njen sin, dejansko pa je šlo za moža (Smole, *Graščine*, str. 435). Verjetno je prav mož, ko je bila že pokojna, dal na njen portret naslikati grb pl. Semeničev in ji s tem za mater pripisal pripadnico stare kranjske plemiške rodbine, ki je bila v resnici njena mačeha; bolj umestno bi bilo na portre-

tu upodobiti Segallovo grb (Slana, Lastniki dvorca Jablje, str. 235–236, 237).

²²⁶ Golec, *Valvasorji*, str. 161–163.

²²⁷ ÖStA, AVAFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Freiherr von Janeschitsch auf Adlersheim, Joseph, 4. IX. 1743, fol. 2–6. Prim. Frank, *Standeserhebungen. 2. Band*, str. 261.

²²⁸ Slana, Lichtenbergi na Tuštanju, str. 195–196; ista, Lastniki dvorca Jablje, str. 239.

²²⁹ Rodbino Segalla navaja Schiviz von Schivizhoffen na seznamu 465 kranjskih deželanskih rodbin z datumom podelitve deželanstva in z oznako, da je izumrla (Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken*, str. 500).

sta se spreminjali tudi njegova identiteta in samoidentifikacija. Iz Režena se je preimenoval v Segallo (alternativno morda tudi v Roknerja), bil poplemeniten v pl. Segallo »zum Winklern«, se kot tak tretjič že lahko poročil s plemkinjo iz stare kranjske plemiške rodbine Semeničev in postal zet rojene baronice. Tri od štirih omoženih hčerk mu je uspelo poročiti s plemiči, med katerimi sta bila dva sinova nedavnih plemenitencev, rojena še kot meščana, tretji pa že druga generacija baronov Valvasorjev. Temu zetu je povzpelnik Segalla s hčerkino dediščino rešil imetje in ugled, slednjič pa je tudi celotna Valvasorjeva zapuščina končala v rokah Segallovega potomstva.

Matevž Režen – pl. Segalla je torej opravil vsega spoštovanja vredno življenjsko delo, čeprav se morda ni vzpenjal na vedno najbolj pošten način. Odkritje njegovega plebejskega izvora in rekonstrukcija nenavadne poti od podložniškega otroka do zgornjesavskega gospoda popravljata »krivico«, ki se mu je zgodila s tem, ko je zaradi neugodnih zgodovinskih okoliščin skoraj povsem potonil v pozabo.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

- AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko
- AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko
- AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko
- AS 306, Ograjno sodišče za Kranjsko
- AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani
- AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani
- AS 315, Deželna deska za Kranjsko
- AS 740, Gospodstvo Jablje
- AS 783, Gospodstvo Škofja Loka
- AS 1063, Zbirka listin
- AS 1073, Zbirka rokopisov
- AS 1075, Zbirka rodovnikov

DAG – Diözesanarchiv Graz–Seckau

Altmatriken: Graz–Hl. Blut

NŠAL – Nadškofjski arhiv Ljubljana

NŠAL 100, Kapiteljski arhiv Ljubljana (= KAL)
Župnijski arhivi (= ŽA): Bled, Kranj–Šmartin, Jesenice, Kranjska Gora, Krka, Ljubljana–Marjino oznanjenje, Ljubljana–Sv. Nikolaj, Moravče, Stara Loka, Škofja Loka, Vače.

Narodna galerija v Ljubljani

NG S 913

ÖStA – Österreichisches Staatsarchiv, Wien

AVAFHKA – Allgemeines Verwaltungsarchiv –

Finanz- und Hofkammerarchiv
Adelsakte

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

LJU 340, Lazarinijeva genealoška zbirka

LITERATURA

Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973.

Fabjančič, Vladislav: Pucher (Puecher, Buecher) pl. Puchenthal. *Slovenski biografski leksikon. Druga knjiga. Maas–Qualle*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1933–1952, str. 591–592.

Fabjančič, Vladislav: *Zgodovina ljubljanskih sodnikov in županov 1269–1820. 4. zvezek. Župani in sodniki 1650–1785*. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2012 (Gradivo in razprave 34).

Florijančič pl. Grienfeld, Janez Dizma: *Deželopisna karta vojvodine Kranjske*. Ljubljana 1744, Faksimile (Monumenta slovenica VI). Ljubljana: Slovenska knjiga, 1995.

Frank, Karl Friedrich von: *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 1. Band. A–E. Schloss Senftenegg: Selbstverlag, 1967; 2. Band. F–J, 1970; 3. Band. K–N, 1972; 4. Band. O–Sh, 1973; 5. Band. Si–Z, 1974.*

Golec, Boris: *Gradivo za zgodovino Semiča* (tipkopis). Ljubljana, 2000.

Golec, Boris: *Valvasorji. Med vzponom, Slavo in zatonom* (Thesaurus memoriae. Dissertationes 11). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015.

Holz, Eva (prevedla in pripravila za objavo): *Zgodovina družine Luckmann. Kronika 37* (1989), št. 3, str. 290–301.

Jakič, Ivan: *Vsi slovenski gradovi. Leksikon slovenske grajske zapuščine*. Ljubljana: DZS, 1997; Dopolnjeni ponatis. Ljubljana: DZS, 1999.

Kos, Dušan: *Urbarji za Belo krajino in Žumberk (15.–18. stoletje)* (Viri za zgodovino Slovencev. Trinajsta knjiga. Novejši urbarji za Slovenijo. Prvi zvezek). Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, 1991.

Krampač, Tone: *Vodnik po matičnih knjigah Nadškofjskega arhiva Ljubljana* (Nadškofija Ljubljana. Arhiv. Priročniki 2). Ljubljana: Nadškofija, 2008.

Miklavčič, Maks: Schell pl. Schellenburg, Jakob. *Slovenski biografski leksikon. Tretja knjiga. Raab–Schmidl*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1960–1971, str. 215–216.

Mlinarič, Jože: *Studeniški dominikanski samostan: ok. 1245–1782*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2005.

Müllner, Alfons: *Geschichte des Eisens in Krain, Görz*

und Istrien von der Urzeit bis zum Anfange des XIX. Jahrhunderts. Wien und Leipzig: Halm und Goldmann, 1909.

Pokorn, Fr.[ance]: Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain. *Dom in svet* 18 (1905), str. 566–567.

Preinfalk, Miha: *Plemiške rodbine na Slovenskem. 17. stoletje. 1. del. Od Billichgrätzov do Zanettijev.* Ljubljana: Viharnik, 2014.

Preinfalk, Miha: *Plemiške rodbine na Slovenskem. 18. stoletje. 1. del. od Andriolija do Zorna.* Ljubljana: Viharnik, 2013.

Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain.* Görz: Selbstverlag, 1905.

Slana, Lidija: Lastniki dvorca Jablje skozi čas in portreti nekaterih lastnikov iz 18. in 19. stoletja. *Kronika* 64 (2016), št. 2, str. 225–246.

Slana, Lidija: Lichtenbergi na Tuštanju. *Kronika* 57 (2009), št. 2, Iz zgodovine gradu Tuštanj pri Moravčah, str. 171–200.

Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem.* Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.

Stopar, Ivan: *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. Gorenjska. Prva knjiga. Ob zgornjem toku Save.* Ljubljana: Viharnik, 1996.

Štukl, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki III. Stara Loka in njene hiše* (Gradivo in razprave 17). Ljubljana – Škofja Loka: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1996

Valvasor, Johann Weichard: *Die Ehre deß Hertzogthums Crain, I–XV.* Laybach – Nürnberg: Wolfgang Moritz Endter, 1689.

Valvasor, Johann Weichard: *Topographia Ducatus Carnioliae Modernae. Wagensperg in Crain, 1679* (faksimilirana izdaja). Ljubljana: Cankarjeva založba, München: Dr. Dr. Rudolf Trofenik, 1970.

SPLETNI VIR

<https://www.stat.si/ImenaRojstva/sl>.

ZUSAMMENFASSUNG

Matevž/Matthäus Režen von Segalla (1665–1722) – vom Untertanensohn aus Zeierfeld (Sorško polje) zum Grundherrn des oberen Savetals (Zgornjesavska dolina)

Die Geschichte des Aufsteigers Matthäus Režen (1665–1722) vom Sorško polje/ Zeierfeld ist nicht nur eine von zahlreichen Geschichten plebejischer Familien, denen der Aufstieg in den Adelsstand gelungen war. Denn diese Geschichte weist meh-

rere Besonderheiten auf. Sie handelt vom fast kometenhaften Aufstieg eines Menschen, der in eine bäuerliche Familie geboren wurde und als Herr von Segalla, als großer Grundherr und als Mitglied der krainischen Landstände Karriere machte, sich mit einer Adelligen vermählte und Schwiegervater von drei adeligen Herren wurde, unter denen auch ein Baron war.

Es gibt nicht viele Beispiele dafür, dass es einem Untertanenkind gelungen wäre, in einer einzigen Generation zu einem so bedeutenden Mitglied der gesellschaftlichen Elite zu werden. Aber nicht nur das, Matthäus durchwanderte auf seinem Weg zum krainischen Landmann, das heißt zum Mitglied der Landstände so zu sagen alle gesellschaftlichen Stufen: Erbhold-Untertan, landschaftlicher Freisass, Bürger und Adeliger. Parallel mit seiner sozialen Mobilität nach Oben veränderten sich auch seine Identität und seine Selbstidentifikation. Statt Režen nannte er sich Segalla, vielleicht verwendete er alternativ auch die deutsche Version seines Familiennamens Rokner, wurde als »von Segalla zum Winklern« nobilitiert (1705), und konnte als Geadelter schon eine adelige Dame als seine dritte Frau ehelichen. Sie entstammte einem alten krainischen Adelsgeschlecht; er wurde somit der Schwiegersohn einer geborenen Baronin. Es gelang ihm, drei seiner vier Töchter mit Adelligen zu verheiraten, zwei davon waren Söhne von noch nicht lange nobilitierten Bürgern, der dritte entstammte aber der zweiten Generation der Freiherren von Valvasor. Diesem rettete Herr von Segalla Vermögen und Ansehen. Gerade die Verwandtschaft mit dem berühmten Geschlecht der Valvasor war das Motiv, die Herkunft des Matthäus genauer unter die Lupe zu nehmen; dabei stellte sich heraus, dass er ursprünglich Režen hieß.

Er kam 1665 als Sohn des Untertans und bäuerlichen Leinenhändlers Michael Režen aus Spodnje Bitnje bei Škofja Loka (Unterfeichting bei Bischoflack) am Sorško polje/Zeierfeld zur Welt. Mit 22 Jahren übernahm er von seinem Bruder den vormals großväterlichen Bauernhof in der Nähe von Stražišče pri Kranju/Straschisch bei Krainburg (1687) und gründete eine Familie mit einer Dorothea, die vermutlich bürgerlicher Herkunft war. Als neuer Eigentümer eines kleinen Zehents wurde er 1692 landschaftlicher Freisass. Um die Jahrhundertwende vom 17. zum 18. Jahrhundert übersiedelte er nach Škofja Loka/Bischoflack, wurde Stadtbürger und begann den Familiennamen Segalla zu verwenden. In seinem Ansuchen um Nobilitierung begründete er diesen Schritt mit seinen Handelskontakten mit Italien. Segalla ist nämlich die italienische Übersetzung des Namens Režen (das slowenische Wort rž bedeutet Roggen, italienisch ségala). In seinem Ansuchen führte er weiter aus, dass sich seine Familie schon seit jeher mit dem Handel beschäftige und dass er selbst auch Handel mit Italien und Deutsch-

land treibe. Er berief sich dabei auf seine angesehene Verwandtschaft mit einem gewissen Georg Rokner (Rokner/Roggner ist die deutsche Übersetzung des Zunamens Režen), vermutlich einem Cousin zweiten Grades seines Vaters, der eine Beamtenkarriere in Klagenfurt und Graz gemacht haben soll. Von sich selber sagte er, dass er früher Rokner geheißen habe, verschwieg jedoch, dass er bäuerliche Wurzeln hatte. 1705 verlieh ihm Kaiser Josef I. das Prädikat „von Segalla zum Winkhlern“. Der Name bezieht sich auf den Namen seines Bauernhofes in Stražišče, slowenisch genannt „V kotu“. Seine drei Testamente und seine Verlassenschaftsinventare zeugen davon, dass Matthäus von Segalla in den folgenden zehn Jahren weiterhin die Handelstätigkeit betrieb, vor allem den Eisenhandel, und lebhaft kommerzielle Kontakte mit Italien pflegte. In dieser Zeit heiratete er als Witwer zum zweiten Mal, die Herkunft seiner zweiten Frau ist ebenso unbekannt wie die der ersten. Überaus wichtig war für ihn das Jahr 1715, als er die weitläufige Grundherrschaft Bela Peč/Weissenfels erwarb und nach Jesenice/Aßling im oberen Savetal übersiedelte. Als ihn die krainischen Landstände 1715 unter die Landleute aufnahmen, wurde Matthäus von Segalla einer der bedeutenderen Krainer. Jetzt konnte er als zweifacher Witwer eine adelige, zwar keine reiche, doch der alten Krainer Familie von Semenič (von Semenitsch) entstammende Dame ehelichen, auch drei seiner Töchter konnte er mit Männern adeliger Abstammung verheiraten. Er starb 1722 in Ljubljana/Laibach, wo er auch begraben wurde. Das Schicksal seiner Verlassenschaft war anders als im Testament vorgesehen. Die Tochter aus zweiter Ehe, die als Universalerbin eingesetzt wurde, starb bald und die Herrschaft Bela Peč/Weissen-

fels kam an den Sohn Josef aus dritter Ehe, geboren 1719, den einzigen noch lebenden männlichen Nachkommen. Diesen setzte Matthäus zunächst als Haupterben ein (1720), 1721 änderte er jedoch das Testament und sah für ihn nur den Pflichtteil vor, offensichtlich deshalb, weil er sich nicht mit seiner Mutter verstand. Die Umstände führten zuletzt doch dazu, dass die ursprüngliche Intention des Testaments realisiert wurde. Die Herrschaft Bela Peč/Weissenfels blieb in den Händen der Nachkommen von Segalla bis zum Verkauf 1810. Der Stamm des Matthäus von Segalla starb in männlicher Linie schon 1786 mit dem Tod des Sohnes Josef aus, der keine lebenden Söhne hinterließ. Von den vier verheirateten Töchtern des Matthäus überlebte nur eine ihre Nachkommen. Diese erlebte auch, dass ihr Sohn, der Enkel des Matthäus, 1743 in den Freiherrenstand mit dem Prädikat Freiherr Janneschitsch von Adlersheim erhoben wurde.

Matevž Režen – von Segalla vollbrachte in seinem Leben eine bedeutende Leistung, die großen Respekt verdient – obwohl sein Aufstieg vielleicht nicht immer auf die ehrlichste Weise erfolgte. Die Entdeckung seiner plebejischen Herkunft und die Rekonstruktion seines ungewöhnlichen Lebensweges vom Untertanenkind zum Grundherrn des oberen Savetales sollen das »Unrecht« an dem wegen ungünstiger Umstände fast vollkommen in Vergessenheit Geratenen korrigieren. Sein Stamm starb nämlich in männlicher Linie schon in der zweiten Generation aus. In den Orten seiner Abstammung verblasste die Erinnerung an ihn, da er bald nach seiner Nobilitierung von Škofja Loka/Bischoflack wegzog und sich in seiner neu erworbenen Herrschaft Bela Peč/Weissenfels ansiedelte.